

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 292, жовтень, 2018

Мотанка в гуні. Гуцульщина,
Марта Пітчук

І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...
М. Шевченка

Ваш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошанка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнишан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Заграви співзвучностей мелосу сусідніх народів*
- ❖ *Забута письменниця Сидонія Никорович*
- ❖ *Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА*
- ❖ *Молитви і псалми Тараса Шевченка*
- ❖ *Про друзів, побратимів та їхні книги*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLIII)*
- ❖ *Ярмулка (Новела)*
- ❖ *З університетських і позауніверситетських буднів*
  - *Переваги та «витівки» стенографії*
- ❖ *Всім нам важко, але не всім однаково (Оповідання)*
- ❖ *Перукар Лука (Із циклу ПРОМАХИ)*
- ❖ *Народно-християнські свята українців Добруджі. Свята Покрова*
- ❖ *Полянські звичаї і традиції*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

ЗАГРАВИ СПІВЗВУЧНОСТЕЙ МЕЛОСУ СУСІДНІХ НАРОДІВ

Одна із жанрових особливостей народних пісень це та, що, зародившись усним творенням талановитим співцем-зачинателем й оформившись у певному трудовому колективі, та чи інша пісня починає поширюватися/мігрувати поза межі місця її постання – по горизонталі (в синхронному плані) та по вертикалі (в діяхронному, історичному плані). Під час поширення посталої пісні у цих двох планах, як влучно висловлюються українці, кожний талановитий її виконавець «до чужого доброго додає своє краще». Таким способом новопостала пісня постійно шліфується, тобто по-художньому вдосконалюється, набуваючи структурної моделі, з якої не можна викинути жодного слова чи образного виразу, бо в протилежному разі це веде до структурно-художньої деградації.

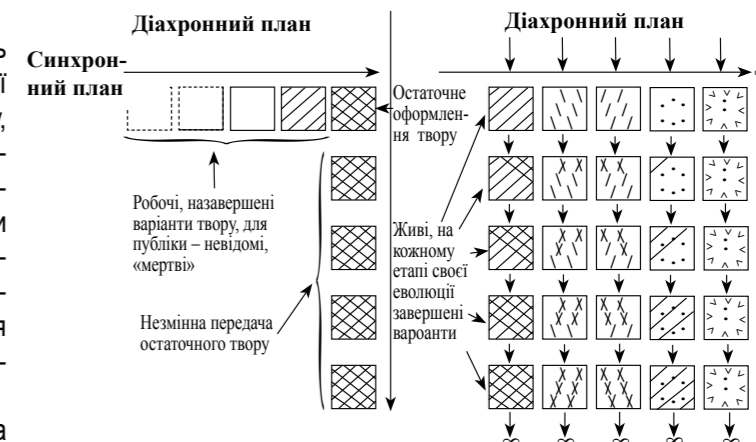
Інша жанрова особливість народних пісень полягає в тому, що, поширюючись з однієї фольклорної зони в іншу зону певного народу, а то й «пересікаючи» кордони сусідніх народів, народні пісні «схрещуються» темами, мотивами, художніми конструктами з подібними інонаціональними піснями, сприяючи проявляючій дії взаємовпливів та взаємозапозичень. Постали таким способом пісні не відзначаються індетичністю, а варіативністю тем, мотивів, художніх конструктів та моделей.

Пісенний варіант народної пісні – це, на перший погляд, та ж сама пісня, відома раніше, але, по суті, все-таки чимось відмінна, бо в процесі її усного передавання вона зазнала певних змін. Тобто, пісенний варіант – це відтворення чогось вже існуючого, яке прагне залишитися незмінним, але одночасно відрізняється від того, що було – в головних або другорядних аспектах, відновлюючись у подібних але не в абсолютно ідентичних формах¹. Завдяки цьому, пісенним варіантам властивий подвійний характер: постійне знищення існуючого їх вигляду і створення нового.

Інша суттєва відмінність наявна між варіантами створених письменниками літературних творів і варіантами усних пісенних творів. Відомо, що деякі письменники довго опрацьовують свої твори, вишліфовують їх, стараючись, кінець кінцем, надати їм найдосконалішу форму. Найбільший румунський поет усіх часів Міхай Емінеску, наприклад, довго працював над своїм шедевром поемою *Лучафєр*, не один раз переписував її і за кожним разом все вносив щось нового, створивши, таким чином, більше варіантів поеми, з яких публічним, відомим широкій читацькій масі став лише один варіант,

який поет вважав найкращим. Решта варіантів *Лучафєра* для читачів зісталися «мертвими», бо не поширювалися друком, вони відомі тільки бібліотечним «мишам»-архівним дослідникам.

Народні пісні якраз навпаки – побутують тільки у варіантах. І, як правило, у кожному моменті вони *довершені*, але не *остаточні*, бо у побутуванні у заданих двох планах (синхронному і діяхронному) той чи інший варіант ніколи не дорівнює самому собі, а чимось-то відрізняється від свого вигляду в попередньому моменті побутування/передавання/переспівування, але з художньої точки зору він завжди є *завершеним*², як це випливає із слідуючої схеми побутування варіантів у писаній літературі і в усній (фольклорі):

З-поміж багатства народних пісенних варіантів виділяються й пісенні *інваріанти*. Це пісні, про яких не відомо, щоб вони побутували в кількох варіантах. Зазвичай це пісні, які з різних причин «заокруглились» в так звану «класичну» форму і стали відомими по різних околицях в однаковій «редакції», відрізняючись тільки елементами місцевих говірок мови певного народу чи несуттєвими відмінностями у іномовному середовищі. Такі пісні-інваріанти в румунській фольклористиці називаються *cântece călătore*, а в українській чи російській – *бродячими піснями*.

Дослідження інваріантів – важлива фольклористична операція. На її основі можна прослідкувати індивідуальні «історії» пісень, можна встановлювати, на якому саме етапі розвитку (чи деградації, занепаду тощо) знаходиться певний інваріант. Можна також досліджувати зміст й інтенсивність взаємних фольклорних впливів між суміжними фольклорними зонами певного народу чи сусідніх народів.

(Продовження на 4 с.)

ЗАГРАВИ СПІВЗВУЧНОСТЕЙ МЕЛОСУ СУСІДСЬКИХ НАРОДІВ

(Продовження з 3 с.)

У поетичних текстах чи мелодіях інваріантів закріпленими бувають варіації – особисті внески співака, які не порушують ні структуру пісні, ні її сюжет, ані образну систему, і не відкладають чи не додають нових пісенних мотивів. У випадку пісенної народної варіації маємо до діла з «переливанням» пісні з однієї мовної «оболонки» (пісенного «одягу») певного народу чи в іномовну «оболонку». При такій нагоді виявляються різного виду поетичні інверсії, видозмінювання словесних формул або виразів, замінювання епітетів, словом – виявляються різного роду «візерункові» словесні заграви.

У даній статті мова піде зокрема про ритуальний весільний момент прощання нареченої з батьками та рідним домом, момент, відображений у приурочених до нього обрядових піснях. Даний момент оспіваний по-різному у змістовно відповідних піснях, з яких наведемо лише два приклади. У македонців момент прощання чи, як відзначають македонські фольклористи, розлуки нареченої («разделбата на невестата от татковиот дом») оспівують віршами:

*Черешна се од корен корнеше,
девојка се од рода делеше,
и од рода и од мили татко,
и од татка и од мила мајка,
и од мајка и од мили братја,
и од братја и од мили сестри»³.*

Змістовно подібна прощальна весільна обрядова пісня в румунів виконується в момент одягання нареченої до вінчання, коли весільна матка покриває її голову серпанком (покриття нареченої – знак-символ її переходу в жіноцтво, покидання рідного дому), а весільний хор піснею запрошує прощатися зі всім тим, що до того лімінального моменту належало її дівочому стану:

*la-ți, mireasă, ziuă bună
De la tată, de la mamă,
De la frați, de la surori,
De la grădina cu flori,
De la fir de busuioc,
De la fete de la joc,
De la fir de lămâiță,
De la fete din uliță.
(Прощайся, наречено,
З татом, з мамою,
З братами, із сестрами,
З городчиком з квітами,
Із жмутком васильків,
З дівчатами з танців,
З цвіттом ружі-косиці,
З дівчатами з вулиці).*

Вищенаведені приклади – це далекі варіанти теми весільного прощання, які належать до різних моментів весілля: в румунському варіанті весільний хор запрошує наречену в передвінчальному моменті прощатися з близькою ріднею і з тим, що визначало її дівочий стан (городчик з квітами, танці, гуляння на вулиці), а македонський варіант зображає неуточнений записувачем післялюбний момент розлуки/розставання нареченої з найближчою її ріднею.

Найясніше розлуку нареченої з батьківським домом зображено рядом ідентичних версій пісенного інваріанту, приуроченого до моменту забирання нареченої возом (як в Гомера Навсікая забирає возом до батьківського дому мислимого жениха Улісса) до дому молодого, якому вона відмовляє сідати на віз, поки почергово не подякує членам близької рідні та рідному домові.

Надруковані досі чеські (моравські), польські та українські версії даного інваріанту дозволяють сумарно окреслити досить довгу «історію» його живучості та зону поширення/побутування. Безсумнівно, не знати, наскільки давня його «передісторія» до першого запису й надрукування польським

фольклористом Жеготою Паулі, можливо, в 1833 р.⁴, якщо основуватись на посиланні чеського фольклориста Франтішека Сушіла до Жеготи Паулі (Ž. P. р.141. Voj. II.18), з чого доходимо висновку, що інваріант побутував у Галичині. Перша друкована його версія виявилася, можливо, у першому виданні знаменитої збірки моравських пісень Франтішека Сушіла 1835 р. У даній статті інваріант подано з третього видання Сушілової збірки. Він походить, як відзначає Сушіл, з околиці Valašské Meziříčí. Запам'ятаймо, що інваріант був поширений в іномовній чеській (моравській) фольклорній зоні. Моравська його модель така:

*«Sedaj na vůz, kochání moje,
nepomůže plakání tvoje.
Nepomůže, milý Bože,
dy už koničky ve voze
sú zapřáhnuté».*

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem matce neděkovala?
Děkuju vám, má mamíčko,
za to vaše chováníčko,
za to chování».*

«Sedaj na vůz, kochání moje», atd.

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem otci neděkovala?
Děkuju vám, otče milí,
že ste mne dotad živili,
už nebudete».*

«Sedaj na vůz, kochání moje», atd.

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem bratrům neděkovala?
Děkuju vám, bratři milí,
co ste na mne dobří byli,
už musím od vás».*

«Sedaj na vůz, kochání moje», atd.

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem sestřím neděkovala?»*

*Děkuju vám, sestry milé,
co ste na mne dobré byly,
dobře se mějte».*

«Sedaj na vůz, kochání moje», atd.

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem prahům neděkovala?
Děkuju vám, dvěři, prahu,
co mé nožky chodívaly,
už víc nebudú».*

«Sedaj na vůz, kochání moje», atd.

*«A jak bych já na vůz sedala,
dy sem stolům neděkovala?
Děkuju vám, stoly, lavy,
co mé ruce myjávaly,
už víc nebudú»⁵.*

Поданий 1835 р. Сушілом інваріант ідентично був передрукований 1892 р. Франтішеком Бартошем⁶.

Не відомо нам, чи моравський інваріант в усному побутуванні «дожив» до наших днів. Але на його «класичній» формі можна продемонструвати: по-перше, структурну ідентичність (розуміється, з рядом мовних синтагматичних заграм) українських версій; по-друге, їх поширення й на інші, крім галицької, території; по-третє, їх засвідчення в живому усному побутуванні недалеко до наших днів.

Одну з українських версій інваріанту записав А. Ф. Яківчук 1966-1967 р. в селах Горошівці і Чорний Потік Заставнівського району Чернівецької області. Звернімо увагу, наскільки тематично, структурно і «набором» художніх конструктив (з певними формальними відмінностями у лексемах та виразах, які своїм значенням – синонімічні) ця версія, щоправда, з певними порушеннями в римуванні, примикає до моравської:

*– Сідай, сідай, кохання моє –
Вже ти не поможе*

плакання твоє.

*Штири коні стоя [т] в возі,
Плакання ти не поможе,
Бо ти вже моя.*

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свому ньькови
не дзінкувала.*

*Ой дзінкую тобі, нььку,
Годували-сь ня маленьку,
Тепер не будеш.*

– Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свої мамці не дзінкувала.
Ой дзінкую тобі, мамко,
Що-сь чесала косу гладко,
Тепер не будеш.*

– Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свому братови
не дзінкувала.
Ой дзінкую тобі, брате,
Що-сь тримаєв ня коло хати,
Більше не будеш.*

– Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м своїй сестрі
не дзінкувала.
Ой дзінкую тобі, сьостро,
Що-сь ходила зо мнов остро,
Більше не будеш.*

– Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м порогам не дзінкувала.
Ой дзінкую вам, пороги,
Де втирала хлопці ноги,
Більше не будуть.*

– Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

*– Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м перелазам не дзінкувала.
Дякую вам, перелазы,
Де ломили хлопці в'язи,
Тепер не будут.⁷*

Структурно майже відповідним двом вищенаведеним зразкам, але, можливо, завдяки мелодії із чотирирядковою строфою-запрошенням, зверненого до молодої сідати на віз,

та з чотирирядковою + трирядковою строфами її відповіді-відмови, як і з певними стилістичними відмінностями, даний варіант «дожив» в усному побутуванні на Південній Буковині й був записаний 20 серпня 1972 р. в селі Негостина Сучавського повіту від славного співака Василя Григорчука (Маника), за участю учительки Сільвії Майданюк та співачок Анни Григораш, Анни Григораш Тодерової, Леонтини Федюк та Івана Майданюка. Ось текст цього інваріанту, з певними особливостями буковинсько-гуцульського говору та із своїми стилістичними «візерунками»:

*«Сідай, сідай, моя мила,
Най не стоють коні з возом,
Бо плач тобі не поможе, –
Тепер ти моя»./2*

*«Чікай, чікай, мій миленькій,
Буду сідала, буду сідала,
Я ше свому та й таткови
Не дековала./2*

*Ой декую я вам, татку,
Шо тримали коло хатки, –
Тепер не будеш»./2*

«Сідай, сідай, моя мила» і т. д.

*«Чікай, чікай, мій миленькій,
Буду сідала, буду сідала,
Я ше свої бо й мамоці
Не дековала./2*

*Ой декую я вам, мамко,
Шо чісали мене гладко, –
Тепер не будеш»./2*

«Сідай, сідай, моя мила» і т. д.

*«Чікай, чікай, мій миленькій,
Буду сідала, буду сідала,
Я ше своїм порожечкам
Не дековала. / 2*

*Ой декую вам, пороги,
Шо втирала хлопці ноги,
Тепер не будут»./ 2*

(Продовження на 6 с.)

ЗАГРАВИ СПІВЗВУЧНОСТЕЙ МЕЛОСУ СУСІДСЬКИХ НАРОДІВ

(Продовження з 5 с.)

«Сідай, сідай, моя мила» і т. д.

«Чікай, чікай, мій миленькій,
Буду сідала, буду сідала,
Я шє своїм та й віконцям
Не дєковала. / 2

Ой дєкую вам, віконця,
Шо ковтали у вас хлопці,
Тепер не будуть». / 2⁸

Пізніший тільки на 4 роки від негостинського запис (1976 р.) інваріанту належить Галині Довженок і походить із села Ріпинці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області, який відзначається п'ятирядковою строфічною будовою та рядом стилістичних загра-в, наприклад:

– Ой сідай, сідай, кохання моє,
Ніц не поможе плакання твоє.
Штири коні стоять в возі,
Ніц плакання не поможе,
Кохання моє, кохання моє.

Наречена не сідає на віз, поки не поцілує батька й не подякує йому, «Що привчав до праці змалку» (= новий мотив, у порівнянні з попередніми інваріантами), дякує порогам тощо. Інваріант виконується в момент, коли складають придане на віз, забираючи наречену до дому майбутнього її мужа.⁹

Інваріант цієї обрядової пісні існує й у польському фольклорі. Сучасному польському фольклористові Францішку Котулі пощастило записати лише уривок інваріанту в Шешовськiм воєводствi, що розташоване між Сяном і Віслою. Уривок цікавий тим, що хоча своєю суттю належить до весільних пісень, функціонально зачислений до польських колядок, які відзначаються тільки їм властивою особливістю: колядники виконували пісню не бажать обколядованій дівчині щасливого замiжжя (щоб жених забрав її до свого дому), а сповiщають її, що вони прибули, щоб такi взяти її:

Dziewczyno moja, moje kochanie,
Nie pomoże ci żadne wzdychanie.
Płacz, wzdychanie nie pomoże,
Koniki stoją we wozie, pozaprzęgane.
Przyszliśmy tu po kolędzie,
Kolędować zwyczaj wszędzie.
Hej, kolęda! Kolęda!¹⁰

З досі вказаного ясно впливають висновки: представлений інваріант відзначається півторастолітньою документованою «історією», до якої, напевно, додається довга його «передісторія» усного побутування; він поширений на чітко визначеній зоні: Моравія, Галичина, Буковина, включно й Південна; структура пісенної моделі – ідентична, з деякими варіаціями; текстовий дискурс – з цікавими «візерунковими» загравами.

Правдоподiбно, не менш цікаві музичні заграви цього інваріанту, але про це, можливо, іншим разом.

(Далі буде)

Примітки

1 Про це див. цікаву доповідь угорського вченого Гюли Ортутая, представлену на Бухарестському філологічному факультеті 1961 р.: Gyula Ortutay, *Variante, invariante, afinitate (Legitătțile culturii tradiționale)*, «Analele Universității București. Secția Științe sociale. Filologie», 10, 1961.

2 Про це див.: Ion Diaconu, *Psihologie și creație populară*, «Anuarul arhivei de folklor», III, 1935, p. 22; C. J. Sharp, *English Folk-Song. Some conclusion*, London, 1907; В. М. Жирмунский, *Сравнительно-методическое изучение фольклора*, Ленинград, 1958.

3 Коле Симитчиев, *Македонски народни песни за разделбата на невестата от татковиот дом II* «Македонски фолклор», 9-10, Скопје, 1972, 9 нт.

4 Żegota Pauli, *Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego*, 1833.

5 *Moravské národní písně. S nápěvy do textu vráďenými*. Sebral a vydal František Sušil. Třetí vydání. ČIN. Praha, 1941, nr. 1237, s. 398.

6 Fr. Bartoš, *Moravská svatba*, Praha, 1892, s. 67.

7 *Весiлля в селах Горошовицi Чорний Потiк Заставнiвського району Чернiвецької області*. Записав А. Ф. Яківчук. 1966-1967 // *Весiлля*. У двох книгах. Книга 2. «Наукова думка», Київ, 1970, с. 326-327.

8 *Негостинське весiлля*. – Доробок поколiнь. З фольклорної спадщини села Негостина Сучавського повіту. Запис, упорядкування та примітки д-ра філологічних наук Івана Ребошапки, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1982, с. 190-192.

9 *Весiльні пісні у двох книгах*. Книга 2. Упорядкування, примітки М. М. Шубравської, нотний матеріал упорядкувала Н. А. Бучель.- «Наукова думка», 1982. – С. 435 (№ 889). При цій нагоді сердечно дякую професорові Чернiвецького університету Василевi Костику за подану інформацію про наявність аналізованого інваріанту в новішому виданні *Весiльних пісень*, якого в мене немає.

10 Franciszek Kotula, *Hej, leluja*, czyli o wygasających starodawnych pieśniach kołędniczych w Rzeszowskiem. Ludowa spółdzielnia wydawnicza, nr. 364.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця
Сидонія Никорович

(Продовження з № 290-291)

Національно-визвольні змагання початку ХХ ст. та їх поразка, територіальне пошматування України між сусідніми державами породили в українському суспільстві різні настрої, які балансували від всезагального піднесення і вироблення цільної системи державницьких ідей до розгубленості і розчарувань, роз'єднаності і розбіжностей у поглядах на політичну перспективу. Втім, складається враження, у цій край складній суспільно-політичній ситуації Сидонія Никорович зуміла зберегти оптимістичний настрій як щодо власної творчості і громадсько-культурної діяльності, так і подальшої долі буковинського українства, України загалом. «Світова війна – писала вона – є заразом революцією людського духа. Весь старий світогляд у всіх своїх основах захитаний. Він цілий зужився до крайності і привів упадок людського духа. На розвалинах старого має наступити відродження людського духа – нове творче життя людства. <...> Від духового порядку залежить культурне, політичне та економічне життя народів»¹. Подібні думки Сидонія Никорович висловила і на Всеукраїнському жіночому з'їзді, який відбувся у Львові наприкінці 1921 р. У виступі, який слухали понад 380 делегатів із Галичини, Буковини, Волині, східноукраїнських земель і найбільших центрів політичної еміграції – Варшави, Відня, Праги і Тарнова, вона підкреслила: «Лише сильною культурою видвигнемося з чужого ярма і побідимо ворога. Ми з дня на день будемо зростати в силу, в одну непереможну цілість життя. Загорить усе наше життя сонцем духа і збудимося до нового життя. Тут і там падуть сонячні проміння і дають віру, що ми сильним стремлінням піднінемося духово і культурно. Ми підемо спільно вперед. Все оживе і наступить відродження всього народу. І зійде величаве сонце духа на всій Україні!»²

Значною морально-психологічною підмогою Сидонії Никорович у тяжкий післявоєнний час, як уже відзначалося, прислужилося спілкування з Осипом Маковеєм. Велике довір'я до нього підказало письменниці поділитися своєю сокровенною таємницею щодо заснування організації письменників

Буковини, яку би очолили Ольга Кобилянська та Осип Маковей. У листі від 6 листопада 1921 р., адресованому видатному літераторові, вона повідомляла: «У нас на Буковині увійде в життя культурно-творче огнище. І Ви зволите бути тою одиницею, навкруг котрої будемо гуртуватися. Ціль сего огнища – з'єднати всіх до культурно-творчого життя і праці, уходити у зв'язь з усіма товариствами і сполучувати себе з нашим культурним розвитком за границею. Познакомлювати всіх з творчістю наших одиниць. Познакомлюватися з творчим життям людства»³. Також ішлося про методи популяризації українського слова, ідейно-художні принципи творчості українських буковинців, які би сприяли культурному піднесенню народу і дотриманню прав людини, висловлювалася віра в те, що «в долі і недолі буде всіх в'язати спільна любов до життєвого розвою і до свого народу»⁴. Діяльність буковинської письменницької організації мала постати на демократичних засадах, на принципах толерантності і свободи слова. «Життєвий розвій, – писала Сидонія Никорович, – твориться з контрастів. Усі най не годяться. Кождий най має свою індивідуальність і най її розвиває, але щоб усіх разом вело одно сильне змагання до одної правди людства»⁵.

На окрему увагу заслуговують думки Сидонії Никорович про заснування загальноукраїнського журналу (спочатку під назвою «Творче слово», відтак ішлося про іншу – «Самостійна українська думка»⁶) – органу буковинської організації українських письменників, який мав на меті «містити кожду здорову думку кожного українця, що живе на Буковині і з-за границі, кожду думку і кожде поняття», спрямоване на «піднесення культури», бути «речником життєвої правди»⁷.

Отже, маємо підстави стверджувати, що викладені вище міркування Сидонії Никорович – це своєрідна декларація про заснування першої організації українських письменників Буковини, якій належало стати першим патрулем «духа серед темряви», «мостити новому життю і розвоєви дорогу», «духово битися» (тобто боротися. – В. А.) за все, що стосується «визволення і права людини»⁸.

(Продовження на 8 с.)

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження із 7 с.)

Реалізувати задум Сидонії Никорович вдалося дещо пізніше, коли вона разом зі своїми однодумцями заснувала журнал літератури, науки та громадського життя «Самостійна Думка», а відтак і його додатки: «Самостійна Думка Української Матери» і «Державно-Творча Трибуна Буковини».

Логотип журналу «Самостійна Думка»

У першому числі «Самостійної Думки» (січень 1931 р.) редакційний комітет проголошував: «Видаючи журнал «Самостійна Думка», хочемо прислужитися нашій суспільності, укладаємо в нього весь свій запал, усю свою любов і совісно та витривало йтимем до його звеличання. Стоїмо на всеукраїнському понадпартійному ґрунті. «Самостійна Думка» ставить собі за завдання – по можності освідомити та духово піднести наш загаль. Література займатиме переважну частку на сторінках журналу. Обслуговуючи інтереси українського народу, журнал відкликуватиметься на важніші події та поточні питання українського та всесвітнього життя, а також на розвій мистецтва. <...> Нам залежить на тім, щоб згуртувати всі наші літературні та наукові сили в Румунії»⁹.

Отже, одним із найважливіших завдань новостворений журнал вважав об'єднання довкола себе українських письменників Буковини і всієї Румунії. З цією метою ще до появи журналу ініціювалося скликання письменницького з'їзду з тим, щоби розглянути низку питань як організаційного, так і творчого характеру, серед яких: доповідь про

буковинське письменство, його стан і перспективи; дискусія про ідеологію в тодішньому письменстві; відзначення 100-річчя від дня народження Юрія Федьковича, яке припадало на 1934 р., та обрання ювілейного комітету з цієї нагоди; видання бібліотеки буковинських письменників та ін.¹⁰.

З перших чисел журнал «Самостійна думка» та його додатки «Самостійна Думка Української Матери» і «Державно-Творча Трибуна Буковини», які редагувала Сидонія Никорович, виявили однаковість у пропагуванні ідей українського націоналізму. У зв'язку з цим систематично друкувалися статті, які розкривали суть його ідеології та її значення для поточного моменту. Так, один з авторів часопису підкреслював: «Спільною прикметою для націоналізму всіх народів є любов до свого народу, бажання розвитку його...»¹¹. І ще: «Націоналісти всіх народів цілого світу тримаються точки погляду, що тільки у власній суверенній, ні від кого не залежній державі може бути забезпечено добробут і всесторонній розвиток народу»¹². Як наголошувалося в іншому дописі, «на тлі націоналізму постає й відтворюється широке поле для спільної народної творчості:

створення однієї всім спільної мови, національного чуття, творення національних ідеалів і національної ідеї й ціла духовна сила набирає все досконаліші організуючі форми в суспільнім житті народу»¹³. Прозвучали навіть прямі заклики, звернені до всіх, хто «займається письменством, редагуванням преси і журналів, <...> піднести вгору національний прапор, в ім'я котрого боряться»¹⁴. Інакше кажучи, ішлося про вироблення і пропагування державницьких і патріотичних ідей, які, на думку редакторів зазначених вище часописів, мали втілюватися в життя різними методами, в тому числі й через зростання рівня культури усього суспільства, передовсім його освіченості та високого розвитку літератури як потужного засобу виховного впливу на соціум.

Можна припустити, що саме засадничі ідеї націоналізму, тактовно проголошені в публікаціях «Самостійної Думки» і «Самостійної Думки Української Матери» за безпосередньої участі Сидонії Никорович, дали потужний поштовх для швидкого об'єднання українських письменників Буковини в окрему творчу цілість. Адже вже у восьмому-десятому числі «Самостійної Думки» за серпень-жовтень

1931 р. з'явилося оголошення: «Нарада українських письменників-націоналістів Румунії відбудеться 6 січня 1932 р. в 10-й годині перед полуднем в Народнім домі в Чернівцях». Це ж оголошення повторила й «Самостійна Думка Української Матери» від 25 листопада 1931 р. із зазначенням порядку денного:

1. Організація письменників-українців націоналістів у Румунії.
2. Заснування видавничої спілки «Самостійної Думки».
3. Ідея національно-політичного проводу українського народу в Румунії.

Обкладинка першого числа журналу «Самостійна Думка Української Матери»

На нараду прибули Сидонія Никорович, Святослав Лакуста, Дмитро Івашина (Геродот), Осип Дуда, Іван Бордейний (О. Задума), Лідія Бурачинська, Іван Яремський, Іван Стрийський, Василь Якубович та ін. Одними із її центральних стали питання про редагування «Самостійної Думки» та, як зазначено в коротенькій журнальній інформації, «поширення й поглиблення національної освіти в народні маси». Бо «ніколи ще не було такої пекучої потреби, як тепер, дати нашому народові духовий здоровий національний корм. Нарід прагне того корму, тужить за

українською книжкою, читає все, що попадеться в руки в його мові»¹⁵. З цією метою ухвалено видавати популярні літературні, історичні та наукові додатки журналу для народу.

Щоби підготувати нове покоління письменників, Сидонія Никорович налагодила при редакції «Самостійної Думки Української Матери» працю з молодими авторами, а кращі їхні твори публікувала на сторінках журналу.

Примітки

¹ Никорович С. Ідем до ліпшого / Сидонія Никорович // Самостійна Думка. – 1931. – Ч. 1. – С. 15.

² С. Г. Привіт Товариства «Жіноча громада в Чернівцях», відчитаний на Всеукраїнським жіночим з'їзді у Львові 22.XII.1921 / С. Г. // Каменярі. – 1922. – Ч. 3. – 30 січ. – С. 3.

³ Гнідий С. Лист до Осипа Маковея від 6 листопада 1921 р. / Сидонія Гнідий // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Фонд 59, № 823.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Див.: Никорович С. Лист до Марії Крушельницької від 8 травня 1928 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 183, арк. зв. 67.

⁷ Гнідий С. Лист до Осипа Маковея від 6 листопада 1921 р. / Сидонія Гнідий // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Фонд 59, № 823.

⁸ Там само.

⁹ Від видавництва // Самостійна Думка. – 1931. – Ч. 1.

¹⁰ Див.: В. Я. В справі з'їзду укр[аїнських] буковинських письменників / В. Я. // Самостійна Думка. – 1931. – Ч. 1. – Січень. – С. 23.

¹¹ Ніцкевич М. Фрагменти ідеології українського націоналізму / Микола Ніцкевич // Самостійна Думка. – 1931. – Ч. 6-7. – Червень-липень. – С. 24.

¹² Там само, с. 23.

¹³ Що таке націоналізм? // Самостійна Думка Української Матери. – 1932. – Ч. 1. – С. 1.

¹⁴ Під стягом національного письменства // Самостійна Думка Української Матери. – 1931. – Ч. 2. – С. 1.

¹⁵ Письменники до загалу // Самостійна Думка Української Матери. – 1932. – 20 лют. – С. VIII.

Євсебій ФРАСИНЮК

Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА

«Богиню Славу вшановують 1 вересня, коли відзначають свято домашнього вогнища. Саме в цей день, з настанням півночі, святкується Весілля Свічки і в цю пору ніч спалахує безліччю вогнів запалених свічок. Кожна запалена свічка знаменувала велику радість, бо в цей час Богиня Слава постригала, посвячувала, саджала на коней підлітків – на знак переходу їх з дитячих літ у пору зрілості; таким чином парубоцька громада приймала юнака на коні в своє братство».

(В. М. Войтович: Міфи та легенди давньої України, 2005, стр.392)

3. СЛАВА

А ти, задрипанко, шинкарко,
Перекупко п'яна!
Де ти в ката забарилась
З своїми лучами?
У Версалі над злодієм
Набор розпустила?
Чи з ким іншим мизкаєшся
З нудьги та похмілля.
Горнись лишень ти до мене,

Та витнемо з лиха;
Гарнесенько обіймемось
Та любо, та тихо
Пожартуєм, чмокнемося
Та й поберемося,
Моя крале мальована.
Бо я таки й досі
За тобою чимчикую:
Ти хоча й пишалась,
Із п'яними кесарями
По шинках хиялась,

А надто з тим Миколою
У Севастополі, -
Та мені про те байдуже;
Мені, моя доле,
Дай на себе подивитись,
Дай і пригорнутись,
Під крилом твоїм любенько
В холодку заснути.

(9 лютого 1858,
Нижній Новгород)

Якщо Доля і Муза у Шевченка з самого початку і до самого кінця заслужили шанобливу та непорочну внутрішню подяку і незгасимий подив, то звернення до Слави епітетами «задрипанко, шинкарко, Перекупко п'яна!» на перший погляд, здавалися б шокуючими, знаючи безмірний «потяг» людини до слави...

Щоб наблизитись до значення такого «початку», насамперед, запозичимо у старогрецького філософа Сократа його погляд стосовно «знання/пізнання»: «Якщо немає поняття, то немає і знання». Поняття або визначення отримується шляхом індукції на основі конкретних особливих випадків. Їхнє кількісне збільшення удосконалює поняття.

В українському духовному просторі поняття «Слава» сприймається як синтез поєднання енергетики неба і землі, на якій формувалось і продовжує формуватись світосприйняття, притаманне його поселенцям. Подаємо кілька прикладів.

У «Велесовій книзі» (дощечка 7Е, рядки 1,2,3) знаходимо такі слова: «А помре він, до лук Сварога

іде. А там/ Перуночко рече: **Ти є ніхто інший ніж/ Русь-гридень (охоронець), ані грек, ані варяг, а славний роду славного.** А це той воїн пішов за/ співами Всематері і **Матері-Слави/** до Гаїв твоїх, Свароже Великий!»

«Українська міфологія» (В. М. Войтович, Київ, 2005) подає такі значення власного іменника **СЛАВА**: Богиня перемоги; У наших предків Велика Богиня-Праматір могла називатися **Славою** та мати неабиякий стосунок до походження етноніму **слов'яни**, які славили її під час богослужіння; У стародавніх **слов'ян** було досидь багато імен (є і нині – н. а.) з цим коренем: Ярослав/Ярослава, Мирослав/Мирослава, Борислав/Борислава...

«Великий Тлумачний Словник сучасної української мови» (Київ, 2008) визначає поняття **слава** так: Широка популярність як свідчення загального схвалення, визнання чийось заслуг, таланту, доблесті і т. ін... Доблесні діла, героїчні подвиги...

Володимир Шаян у своїй книзі «Віра предків наших» (Канада, 1987, стр. 122) переконливо за-

примічує: «Слава іде слухняно за правдивими Героями. Наш Герой впевнений, перш за все, що ПРАВДА, висловлена у нашій старині як ПРАВО-СПРАВЕДЛИВІСТЬ, є за нами... Право – це не збір «юридичних» формальностей, ПРАВЬ керує дійсністю – тобто ЯВ'Ю, згідно з світотворчою думкою Бога-Сварога».

* * *

Шевченко вірив всім своїм єством у славу боротьбу свого народу на основі ПРАВДИ: **«Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас слава / І воля святая!»** Але боляче відчував і бачив, як часто, в тому часі, і не тільки, в Україні, і не тільки, Правду і Славу привласнювали вельможі-кати, спотворюючи їхню суть іззовні і всередині. Український поет викриває вельми ефектно гру катів Правди і Слави, вживаючи трагедії, і з невпинним гумором-сарказмом, «одягає» Славу атрибутами-рисами, притаманними саме тим, у котрих вона «забарилась».

Сугестивними риторичними запитаннями Шевченко зауважує те, що Славу надто присвоюють самодержавці та їхні прислуги, щоб вживати опісля її як сяючу обгортку своїх мерзотних вчинків: **«Де ти в ката забарилась / З своїми лучами? / У Версалі над злодієм / Набор розпустила? / Чи з ким іншим мизкаєшся / З нудьги та похмілля».** Версаль – резиденція французьких королів, але в тому часі (1852-1870) Наполеон III, злочинським шляхом ліквідування республіки, тобто узурпацією влади, проголошує себе імператором. Історія переповнена подібними «імператорами» та підніжками їх камарилій, і список їх постійно відкритий...

Методом повчального гумору український поет в образі людини, що пройшла тернистий життєвий шлях найрізноманітніших випробувань, що сягнула ступеня духовної мудрості і глибокого душевного шанування ближнього свого, пропонує обдуреній Славі неочікуваний шанс: **«Вернись лишень ти до мене / та витнемо з лиха; / Гарнесенько обіймемось / Та любо, та тихо / Пожартуєм, чмокнемося / Та й поберемося, / Моя крале мальована!»** Окрім алегорії вінчання поета Правди зі Славою, можемо вбачати тут і метафоричну реабілітацію всіх обдурених українських дівчат-покриток, трагічну долю котрих не раз оплакував глибоко-сумними віршами. Вже в даній іпостасі Шевченко бачить Славу як Грацію справжньої

непорочної Краси людського внутрішнього єства. В етико-моралі народу це та дівчина, котра вийде заміж тільки за улюбленого, гідного її кохання. Для поета – це «краса» Грація, яка супроводить тільки людину, за котрою нема «зерна неправди». Переконалий, що поклав слово Правди на сторожі свого народу, що Божий обов'язок виконано, поет-людина бажає закінчити повноцінно земну подорож. З притаманним йому гумором «побирається» з «красою мальованою» всупереч її блуканням...

Український поет не шукав особистої слави навіть жартуючи. Найсильнішим його бажанням було відкрити і оживити справжню Славу свого народу та примусити навіть катів-самодержавців признати її. Гірко переконалий, що тільки словом Правди зможе це зробити і тільки в Часі, Шевченко з прихованою усмішкою зізнається: **«Бо я таки й досі / За тобою чимчикую».** Свідомий свого Божого призначення, він слухняно слідує цим не-легким шляхом.

Використовуючи моральні пристрасті Слави, Шевченко не пропускає нагоди саркастично осудити неспроможність царя Миколи I у воєнних діях під Севастополем (1853-1856): **«Ти хоча й пишалась / І з п'яними кесарями / По шинках хиялась, / А надто з тим Миколою / У Севастополі, – / Та мені про те байдуже».** Існує варіант вірша, де метафора аморальності «Слави(!)» є більш гострою. Український поет не забув, напевно, слова царя Миколи I, написані власноруч на вирок: «під найсуворіший нагляд і з забороною писати й малювати». Те, що йому байдуже, пояснюється, мабуть, тим, що по-справжньому славних царів не існує в історії людства, а їхній долі, в більшості, зовсім нема чому заздрити.

Ідилічна картина «подружжя» поета повторюється вкінці під іншим кутом. Переконалий, що заслужив дотику Слави своїм словом Правди, що послужив вірно рідному народу, поет вважає життєвий кінець, в романтичному баченні, солодким вічним сном: **«Мені, моя доле, / Дай на себе подивитись, / Дай і пригорнутись, / Під крилом твоїм любенько / В холодку заснути».**

Доля українського поета була зустрінути Музу і «побратися» зі Славою. Їхній супровід-опіку він постійно відчував у найголовніших моментах свого життя: в дитинстві, в період творчого злету і в час наближення кінця.

(Продовження на 14 с.)

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

«БОЖЕ МІЙ, З ТОБОЮ! МІЙ КРАЮ ПРЕКРАСНИЙ...» – ПРИСЯЖНА МОЛИТВА, СКАРГА ТУГИ І ПЛАЧУ КОЗАКІВ ЗА ГЕТЬМАНЩИНОЮ (З ПОЕМИ «ІРЖАВЕЦЬ»)

*Заплакала Матер Божа
Сльозами святими,
Заплакала милосерда,
Неначе за сином.
І Бог зглянувся на ті сльози,
Пречистії сльози!*

*Боже мій з тобою!
Мій краю прекрасний, розкошний, багатий!
Хто тебе не мучив? Якби розказать
Про якого-небудь одного магната
Історію-правду, то перелякать
Саме б пекло можна. А Данта старого
Полупанком нашим можна здивувать.
І все то те лихо, все, кажуть, од Бога!
Чи вже ж йому любо людей мордувать?
А надто сердешну мою Україну.
Що вона зробила? За що вона гине?
За що її діти в кайданах мовчать?*

Тарас Шевченко, «Іржавець»

Поема «Іржавець» датується червнем-груднем 1847 р. В цей час Тарас Шевченко знаходився в Орській фортеці на початку його заслання внаслідок царського вироку розп'яти геніального поета-борця за волю і слово правди. Цей десятирічний період був найгіршим у його мученицькому житті не так через кайдани тяжкої неволі, як через заборону писати, постійно спілкуватись своїми думками з Богом, Україною, зі своїми друзями-мефодіївцями та земляками, признається майже безнадійно молодий поет тюремним циклом «В казематі», вагаючись чи пощастить йому колись зустрітись із ними, щоб «З Дніпра укупі» води пити, але, поки настане довгождана воля, радить всім жити в братській любові і в любові до Бога: «Любіться, брати мої, Україну любіть! І за неї безталанну, Господа моліть» («В казематі» із присвятою: «Моїм союзникам посвящаю», 1847 р.). У цьому темному царстві Шевченко продовжує сіяти волю-недолю, як радив робити і союзникам, звідки подарує людству найсвітлішу поезію волі на чолі з чудовою-

пречудовою перлиною-піснею «Садок вишневий коло хати», яку не міг не хвалити великий Лев Толстой. Вищезгаданий цикл, як і вся поетична творчість Шевченка у темному царстві солдатчини, демонструють, що марною була царська спроба викоринити поета з-між свого малоруського народу із материнської землі України, з якою він постійно жив у душі, писав до неї і про неї та відвідував її, як сповідається заключним віршем (ХІІ) «Чи ми ще зійдемося знову?», яким заповідає своїм землякам поважати волю Господню, любити понад все Бога і неньку Україну, щоб пригорнути назавжди свій народ і жити щасливими: «Смиріться, моліться Богу! І згадуйте один другого./ Свою Україну любіть./ Любіть її... Во время люте./ В остатню тяжкую минуту/ За неї Господа моліть».

Міф віруючого Шевченка ніхто ніколи не згасить і не приховає, бо любов до Бога, до України та свого обездоленого народу для нього були справжньою релігією. Поет переживав синівську драму розлуки із своїм народом і рідною землею, доля яких – лейтмотив постійного благання в Господа охорони і прощення цієї мирної землі, на яку зазіхали не тільки нехристиянські народи, але й сусіди-християни, слов'яни-побратими.

Історія неволі-недолі України містить безліч антиукраїнських випадів з боку різних ворогів, що затоптали не тільки Київську Русь та славу Гетьманщину разом із Запорізькою Січчю, знищення яких привело до тяжкого уярмлення вільних синів України. Гіркі роздуми про кроваві сторінки згину Гетьманщини, єдиної надії незалежності України, поет відобразив у поемі «Іржавець». А сталося це, – розказує Шевченко, – після розгрому шведського війська Карла XII-го і гетьмана Мазепи, що востаннє старався звільнити Україну з-під російського ярма, коли Петро І під Полтавою (1709 р.) прогнав своїх опонентів, руйнуючи славу Запорізьку Січ та Гетьманську державу.

Молитва-присяга возвеличення Бога та Божої Матері і, одночасно, скарги виявляє смуток і плач не тільки козаків-переселенців до суворого ханства, але й національну тугу українського народу,

перелиту в пісні кобзарів і старожилів, – свідчить Шевченко у прямому і непрямому стилі, – щоб суворо обвинуватити жорстокість царського гніту Петра І та його прихильників, самодержавство і земне пекло, яке розвів грізний цар на землі, винищуючи козацтво на болотах Неви, побудуючи величну столицю Санкт-Петербургу на костях рабів, в тому числі і козаків, славних і незабутніх співвітчизників поета: «Боже мій з Тобою! Мій краю прекрасний, розкошний, багатий! Хто тебе не мучив? Якби розказать/ Про кого-небудь одного магната./ Історію-правду, то перелякать/ Саме б пекло можна. А Данта старого/ Полупанком нашим можна здивувать./ І все то те лихо, все, кажуть, од Бога!» Так козацька молитва відкривається прямим зверненням до Господа та Його всеохоронної присутності на землі: «Боже мій з Тобою!», де все ж таки діються жажливі пекельні заколоти обраними людьми над мирними народами й краями «прекрасними, розкошними, багатими».

Поет говорить з відкритою гострою іронією, маючи на увазі свою Гетьманщину, пригнічену й розбиту якимсь-то «магнатом»-«полупанком», що своїми звірячими вчинками міг би «перелякать саме пекло» і здивувати старого Данте Аліґ'єрі – велетня італійського Відродження, автора «Божественної комедії». Вставна молитва обривається в риторичному стилі захисною інтерogaцією до Господа-Бога Всемилоствого. Але поет надіється, що колись настане той час розплати Божої для сатрапів, хоч люди кажуть, що «все то те лихо... от Бога!»: «Чи вже ж йому любо людей мордувать? А надто сердешну мою Україну./ Що вона зробила? За що вона гине? За що її діти в кайданах мовчать?»

Вірний Богові та своєму народу, автор переспіву «Давидових псалмів» голосом кобзарів згадує жажливу пекельну історію, яку творять брати слов'яни разом з кримськими татарами: «Розказали кобзарі нам/ Про війни і чвари./ Про тяжкеє лихоліття./ Про лютії кари./ Що ляхи нам завдавали, – / Про все розказали./ Що діялось на шведчені! То й вони злякались! Онімилі з переляку./ Сліпі небораки./ Отак її воеводи./ Петрові собаки./ Рвали, гризли... І здалека/ Запорожці чули./.../ Як погнали на болото/ Город будувати./ Як плакала за дітками/ Старенькая мати./ Як діточки на Орелі/ Лінію копали/ І як у ті Фінляндії/ В снігу пропадали./ Чули, чули запорожці/ З далекого Криму./ Що конає Гетьманщина/ Неповинно гине». Не уявив би й славний Данте пекельні муки, які творили цар та його «полуп'янки», дріб'язні щербаки/прихильники,

або ханські мурзи з невинним народом, мордуючи його до кону, що навіть Сама Матір Божа-Всеохоронниця плакала за ними, як стверджує автор поеми і наше мотто: «Заплакала Матер Божа/ Сльозами святими./ Заплакала милосерда/ Неначе за сином./ І Бог зглянувся на ті сльози./ Пречистії сльози!» Саме ці рядки Шевченка доказують, що Бог – Абсолютна Правда, Він ніколи не забуває про нас і разом з Божою Матір'ю завжди допомагають і рятують нас.

Іржавська ікона Пресвятої Богородиці

Тарас Шевченко з іронією та інвективою звертає увагу своїх співвітчизників та ворогів на те, що Господь-Бог покарав Петра наглою смертю в дорозі, а не в царській ліжку, і залишив його на призволяще, як дичину, як останнього ката: «Побив Петра, побив ката/ На наглій дорозі./ Вернулися запорожці./ Принесли з собою/ В Гетьманщину той чудовий/ Образ Пресвятої./ Поставили в Іржавиці/ В мурованім храмі./ Отам Вона й досі плаче/ Та за козаками». Певне, Шевченко використовує канву народних джерел, бо тільки «народ скаже, як зав'яже», щоб всі покоління знали, яким був Петро І в опозиції простих і вірних Богові козаків-малоросів, що повернулись зі смертельної каторги кількома у 1784 р., як євреї із 70-літнього вислання з Вавилону (див. Псалом 136, Давида, та переспів Шевченка), певне, з подібними наслідками душевних ран, як представляє Шевченко та інші автори або історія України.

(Продовження на 14 с.)

Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА

(Продовження з 11 с.)

* * *

Зовсім не випадково українці називають національний гімн ще синонімом **славень**. Відомо всім, що це урочиста пісня возвеличення духовного та матеріального скарбу народу, що це символ національної/державної єдності.

Слава – це найсильніше енерготворче слово української культури. Присутнє воно в найдавнішому пантеоні – Богиня Слава, в етнонімі Слав'яни, а після прийняття християнства у вітанні «Слава Ісусу Христу!» – «Навіки Богу Слава!» Також присутнє у звеличувальній назві Дніпра – Славутич, у звеличувальному вітанні князів, гетьманів, козаків (Слава князю...!, гетьману...!), в українському вітанні/національному гаслі «Слава Україні!» – «Героям Слава!» у часи УНР та у міжвоєнний період. Від Помаранчевої революції та Майдану, революції гідності, до подій у Криму та АТО це вітання-гасло спалахнуло у свідомості українців непередбаченою енергією.

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 13 с.)

Але після семи десятиліть з розбитими домітками та сім'ями козацтво в Криму притулиться до своїх та до образу Пресвятої Охоронниці, щоб вибрати її нарешті з ханських наметів і поставити в «мурованім храмі», де «Вона й досі плаче/ Та за козаками», за їхньою долею і долею української землі, яка й зараз гуляє на Сході України поблизу Криму, бо той же «братній» ворог розпалив загарбницьку війну, де загинуло протягом чотирьох років поверх десяти тисяч людей, а сотні і сотні тисяч страждаючих нащадків невинного народу блукають світом, або плачуть вдома над своїми невилгою ранами.

Запримічуєм у Шевченка, що дієслово «плаче» вжито у теперішньому часі, а це час історичної постійності. Бо ж плакала чудотворна ікона Богоматері тоді, плакала Вона в часи Шевченка і плаче зараз над долею всього українського народу, що терпить насилля свого таки так званого «старшого» брата, який не поважає Божий Закон рівності між людьми, між народами й державами. Ось чому так гостро засуджував поет Петра І та самодержавство, чому вимагав український мученик від царського уряду у свій час скасувати

Сьогорічна заміна радянського вітання у Збройних Силах України вітанням «Слава Україні!» – «Героям Слава!» на пропозицію Президента і Уряду України викликала в душі військовослужбовців і народу вцілому потужний ентузіазм.

Спровокувало це вітання-гасло навіть деякі сумнівні реакції окремих політиків поза межами України чи навіть країн щодо його так званого «історичного» конотативного значення. Як мало ще обізнаний світ з історією України, написаної українцями!

Але правильне денотативне значення, принаймні, синтагми «Слава Україні!» знайдемо все у Шевченка, у вірші «До Основ'яненка» (1839), в якому двадцятип'ятирічний український курсант Академії Мистецтв у Петербурзі чітко, доречно і пророчо сугерує суть цього слова: **«Наша дума, наша пісня/ Не вмере, не загине.../ От де, люде, наша слава,/ Слава України!»** Дума і пісня охоплюють всебічно культуру народу і вводять її у вічно-живу духовну скарбницю світу, названу цивілізацією. Українська культура є складовою цивілізації світу, і Слава її, з цієї перспективи, невмируща!

автократизм та кріпацтво, чогму вимагав волі і «своєї хати» для своїх земляків («І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє»). І ми зрозумієм силу його пророчого слова, яким вимагає й сьогодні волі для свого народу та справжньої незалежності. Тому поет в темному царстві неволі пише крадьки свої чисті-пречисті думи про життя свого народу та його болючу історію, щоб усвідомили її всі земляки і вимагали, щоб ніхто не «мордував» «сердешну Україну», ні її «дітей в кайданах», а жили б у любові до Бога та свого ближнього.

Любов до Бога і неньки України була і залишається стійкою релігією, і тому поет-мученик пожертвував своїм життям, бо знав, що його обтяжені каторгою думи несуть у рідний край потіху Божої волі, світла й добра: «О думи мої! О славо злая! За тебе марно я в чужому краю/ Караюсь, мучуся... але не каюсь! Люблю, як щирю, вірну дружину,/ Як безталанну свою Вкраїну!/ Роби, що хочеш, з темним зо мною,/ Тільки не кидай, в пекло з тобою/ Пошкандибаю...» («N.N.»).

Більше самовідданості і самопожертвування як у Перебенді-Шевченка, і не знаю! На землі з Богом розмовляв і зараз, певне, з Богом розмовляє...

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРО ДРУЗІВ, ПОБРАТИМІВ ТА ЇХНІ КНИГИ

СТУДІЇ
З УКРАЇНСЬКОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ
І ТОПОНІМІКИ РУМУНІЇ

Те, що доктор філологічних наук, лектор Клузького університету імені Бабеша-Бойоя, *завідуючий українським відділенням* Філологічного факультету Іван Гербіль (голова комісії з питань книговидавництва Союзу українців Румунії та Клузької організації СУР, заступник голови СУР), якого ім'я стало добре відомим в університетських колах Румунії, і не тільки, присвятив своє життя дослідженню діалектології та української топоніміки Румунії, вже давно не є секретом для дослідників та фахівців української філології, адже про це свідчать безліч статей в різних престижних збірниках, дослідницьких журналах та публікаціях.

Цього року (2018) у співпраці двох видавництв (*Casa Cărții de științe, Cluj Napoca* та *Editura RCR Editorial, București*) побачила світ нова праця українського дослідника Румунії Івана Гербіля *Studii de dialectologie și toponimie ucraïneană din România (Студії з української діалектології і топоніміки Румунії)*, яка на думку Івана Ребошапки, доктора філологічних наук, професора Бухарестського університету, перевершує дотеперішні роботи «святих монстрів» румунської філології.

Книга появилася завдяки фінансуванню СУР, її редактором є науковий дослідник першого ступення Інституту лінгвістики імені Йоргу Йордан та Ал. Росетті Румунської Академії, доктор філологічних наук Іван Робчук, який також є і її референтом, разом з доктором філологічних наук, професором Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Сергієм Лучканином та доктором філологічних наук, професором, проректором Клузького університету імені Бабеша-Бойоя Доріном Йоном Кірою. Техноредактором праці була Михаела Гербіль, доктор філологічних наук, лектор *українського відділення* Філологічного факультету Клузького університету імені Бабеша-Бойоя, а елегантна обкладинка праці завдячується

Ірині Мойсей, головному редактору літературного журналу українських письменників Румунії *Наш Голос*.

Потужна, довгоочікувана лінгвістичними фахівцями праця (374 сторінок), яка складається з двох частин: *Dialectologia (Діалектологія)* та *Toponimia (Топоніміка)*, це частина монографії трьох українських населених пунктів Мараморощини, а саме Вишньої Рівни, Кричунова та Луга над Тисою, в яких, як повідомляє в передмові автор праці, головне місце займають мова і топонімія.

До першої частини увійшли такі розділи, як *Noțiuni Generale (Загальні поняття)*, що стосуються діалектології як лінгвістичної гілки, головною темою розділу є представлення та сьогочасний поділ на діалекти та говірки української мови, яку автор, згідно з іншими дослідниками, поділяє на три групи: *Північні (поліське наріччя)*, яким розмовляють в Чернігові, Сумах, Києві, Житомирі, Рівному, Волині, а також на прикордонні з Білорусією (в деяких південних районах), Польщею (в деяких північно-західних населених пунктах) та Росією (в регіонах Курськ, Белгород та Воронеж); *Південно-західні наріччя*, які зустрічаємо на території південно-західних областей України, а також на суміжних землях Польщі, Словаччини, Румунії, Молдови, говірки південно-західного типу як окремі анклавні, поширені також в Сербії, Канаді, США та ін.; *Південно-східне наріччя*, яке охоплює територію Півдня, Сходу та Центру сучасної України, а також більшість територій розселення українців у Росії. Кожну з груп автор поділяє на підгрупи.

У другому розділі *Din istoria cercetării graiurilor ucraïnene de pe teritoriul României (З історії дослідження українських говорів на території Румунії)* автор представляє дослідження українських говорів від кінця XIX-го століття до сьогодення. Якщо у давніших дослідженнях українські говори Румунії були дослідженими як одне ціле, як діалектна група, до якої належать, то за останні 30 років почали появлятися монографії, в яких досліджуються окремі говори, і такі дослідження (на думку автора) є не тільки нормальними, а й портібними.

ПРО ДРУЗІВ, ПОБРАТИМІВ ТА ЇХНІ КНИГИ

(Продовження з 15 с.)

Наприкінці другого розділу автор презентує працю Миколи Павлюка та Івана Робчука *Українські говори Румунії. Діалектні тексти* (2003 р.) – єдина робота, в якій знаходимо діалектні тексти, що охоплюють українські говори зі всіх країв Румунії.

У третьому розділі *Momente istorico-geografice privind graiurile ucraiene din România* (Історичні та географічні моменти українських говорів Румунії) викладено історичні та географічні дані населених пунктів, у яких живуть українці, а також і назви українських населених пунктів, якими назвали їх їхні жителі, якими назвали їх українці інших населених пунктів, а також офіційні назви, які часто наближаються до літературної мови.

Четвертий розділ *Trăsături fonetice și morfologice ale graiurilor ucraiene din România* (Фонетичні та морфологічні особливості українських говорів Румунії) – це синтез фонетично-морфологічних особливостей українських говорів Румунії, особливо таких українських населених пунктів, як Вишня Рівна, Кричунів та Луг над Тисою.

П'ятий розділ *Fonetica graiurilor ucraiene din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa* (Фонетика українських говірок Вишньої Рівни, Кричунова та Луга над Тисою) трактує фонетику (голосні та приголосні) говірок вищезгаданих сіл, а останній розділ (шостий) – *Particularități sintactice ale graiului ucraian din Rona de Sus* (Синтактичні особливості говору Вишньої Рони).

Друга частина *Toponimia localităților Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa* (Топоніміка населених пунктів Вишня Рівня, Кричунів та Луг над Тисою), як і перша (зізнається дослідник Іван Гербіль), є частиною докторської роботи, яку він захистив 2009 року (керівником якої був професор Онуфрій

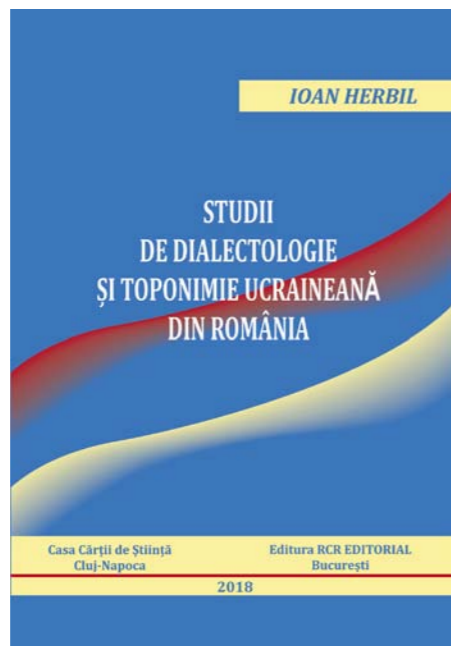
Вінцлер, а референтами професор Іван Ребошапка та професор Маріус І. Поп), і в якій інвентаризував та вичерпно аналізував ономастику (топоніміку та антропоніміку: назви місць; прізвищ та імен) вищезгаданих українських сіл.

У першому розділі *Considerații preliminare* (Попередні міркування) дослідник мотивує необхідність дослідження мікротопонімів, а найголовніше в місцевостях, де жило і живе різномовне населення, як в даному випадку українці, які співживуть з румунами та угорцями впродовж кількох століть, а, може, й тисячоліття.

Другий розділ *Date istorico-geografice* (Історико-географічні дані) представляє історичні, географічні та соціальні дані трьох вищезгаданих сіл. Історію українців Мараморощини, починаючи із назв населених пунктів, автор трактує в третьому розділі *Toponimie și istorie la ucraienii Maramureșeni* (Топоніміка та історія марамороських українців), вважаючи, що назва населених пунктів є частиною реальної історії цього краю, тому що топоніміка разом з історією йдуть пліч-о-пліч, коли йдеться про роз'яснення подій, які відбулися кілька століть тому.

В четвертому розділі *Analiza microtoponimelor* (Аналіз мікротопонімів), разом з синхронним аналізом назви місць автор зробив кілька вторгнень в діяхронічний план, одночасно в етимології топонімів антропонімічного походження, представляє аналіз антропонімів, їхню атестацію та частоту голвно в карпатських регіонах України та Румунії, але також і в інших регіонах обох держав.

У своїй передмові дослідник признається читачеві, що його праця тільки початок великого проекту *Dialectologia și onomastica ucraienilor din Maramureș* (Діалектологія та ономастика українців Мараморощини), в якому будуть представлені та проаналізовані всі існуючі говори, топоніми

та антропоніми українських населених пунктів Мараморощини.

Хоча книжка дослідника Івана Гербіля є науковою працею, вона читається легко й цікаво, доступна всім від учнів гімназії до студентів, від пересічних читачів до філологічних фахівців, дослідників та академіків, мабуть, завдяки красномовним ілюстраціям та систематичному характеру дослідження, як зазначає професор Онуфрій Вінцлер на четвертій обкладинці, разом з відгуками професорів Георгі Поп, Івана Ребошапки та Маріуса І. Ороса, а це вже гарантія, що «товар» Івана Гербіля є вищого гатунку.

Бажаємо книзі світлої стежини до найвищих університетських бібліотек, до рук та душ дослідників, фахівців, студентів та простих читачів, яким мав радість бути і я, а Іванові Гербілю дубового здоров'я та сили працювати, бо, слава Богу, має над чим!

«INTERMEZZO»

Після появи, минулого року (2017) перекладів на румунську мову оповідань Григіра Тютюнника, Щоденника Тараса Григоровича Шевченка та роману *Клітка для вивільги* Володимира Даниленка (перші дві книги переклав Корнелій Ірод, а третю Михайло Гафія Трайста), цього року румунські читачі матимуть нагоду ознайомитись з новими перлинами духовної спадщини української класики, з творами визначного корифея української літератури «Духовного європейця», «Великого сонцелюба» Михайла Коцюбинського, у перекладі Михаєли Гербіль, доктора філологічних наук, лектора українського відділення Філологічного факультету Клузького університету імені Бабеша-Бойоя, йдеться про новелу *Цвіт яблуні* (яку автор назвав етюдом), повість *Fata Morgana* (Марево про землю), новелу *Сон* та імпресіоністичну новелу *Intermezzo*, які увійшли до збірки *Intermezzo* (223 сторінок), що появилася в результаті співпраці

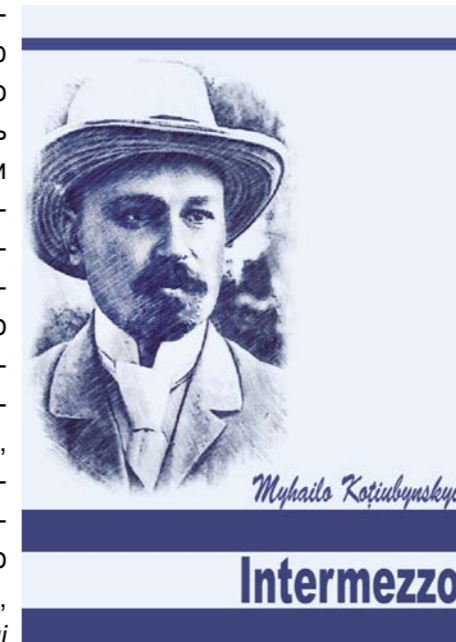
двох видавництв (*Casa Cărții de științe, Cluj Napoca* та *Editura RCR Editorial, București*), редактором якої був Михайло Гафія Трайста, а також і референтом, разом з літературним критиком Іоаном Даном Марта та головою Філії прози Спілки письменників Румунії Аурелом Марією Баросом, обкладинка завдячується Ірині Мойсей, головному редактору літературного журналу українських письменників Румунії *Наш Голос*, а техноредагування Іванові Гербілю лектору Клузького університету імені Бабеша-Бойоя, завідувачу українського відділення Філологічного факультету.

Окрім вищезгаданих творів Михайла Коцюбинського, збірка містить передмову *Între normele revenirii și normele naufragiului* (Між нормами повернення та правилами корабельної аварії), написану Іоаном Даном Мартою, та післямову написану Михаєлою Гербіль.

Варто пригадати, що деякі твори українського класика появились 1963 р. у видавництві *Editura pentru literatura Universală* (Видавництво все-світньої літератури) у колекції *Clasicii literaturii universale* (Класики все-світньої літератури). У перекладі Валерія Кордуна, Ніколае Мерджану та Євгена Мигайчука під назвою *Новели та оповідання*. До першої збірки не увійшли твори *Цвіт яблуні* та *Intermezzo*, які увійшли до другої збірки у

перекладі Михаєли Гербіль, яка, мабуть, і невідала про перший переклад творів Коцюбинського.

Якщо серед філологів поширена так звана «теорія неможливості перекладу», за якою повноцінний переклад з однієї мови на іншу взагалі неможливий внаслідок значної розбіжності виразних засобів різних мов – переклад нібито є лише слабким і недосконалим віддзеркаленням оригіналу, що дає про нього вельми окреме уявлення, то, певна річ, доктор філологічних наук Михаєла Гербіль не згідна з такою теорією, – це демонструє її вдалий переклад, тому бажаємо щиро, щоб її творчий запал ніколи не згасав, багато натхнення у нелегкій перекладацькій роботі та успіхів у справі виховання молодого покоління.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХІІІ)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

1. Пропагування української літератури в Румунії

Колектив українців кафедри слов'янських мов Бухарестського університету спричинився різними способами до пропагування/поширення української літератури в Румунії. Один із способів полягав у включенні української літератури у підручники з української мови, складені на нашій батьківщині. У підручниках з мови для I-IV та V-VIII класів підбирались тексти різних письменників – для ілюстрації/«покриття» різних тем навчальної програми, на основі якої складалися підручники. У певний період складалися окремо підручники з мови (граматики), а поряд з ними – *Читанки* або *Літературне читання*¹, які охоплювали добірки текстів. З метою повнішого й зручнішого ознайомлення учнів з українською літературою, для I-IV і V-VIII класів укладалися додаткові *Антології української літератури*, складені із скорочених та анотованих текстів, антології, які видавалися й у ревізованій формі перевидувалися Бухарестським учбово-педагогічним видавництвом².

Набагато краще організовано за хронологічним порядком пропагувалася українська література в підручниках для українських педшкіл міст Серету, Сігету, Тульчі (з 1954 р.) та для українських ліцеїв перших двох міст і українського відділення сучасного румунського ліцею імені Штефана Великого. Якщо взяти до уваги, що в серетській педшколі були і паралельні класи, то доходимо висновку, що пропагування української літератури відбувалося серед широкої маси учнівської молоді.

Для ліцейських й педшкільних класів складені в Румунії підручники спочатку мали назву *Українська література*, яка представлялася в них в хронологічному порядку її поставання, що таким способом допомагало учням усвідомити *історію української літератури*³.

З метою поширення класичної української літератури та на користь початківцям-українським письменникам Румунії Магдаліна Куцюк видала 1970 року антологію поезії⁴, а 1973 р. – антологію класичного оповідання⁵. Іншою, виданою 1976 р. Магдаліною Куцюк антологією для студентів українського відділення бухарестської кафедри слов'янських мов, міг був користуватись й хто-небудь інший. Дана антологія⁶ значно доповнює попередню

антологію класичної поезії творами, які почали з'являтися з 1900 року, належачи до літератури ХХ століття. Цю літературу авторка представляє, як сама уточнює, «з перспективи сьогоденного стану її вивчення», в чому, безперечно, наявні суголосні рефлексії румунської літературознавчої ексегези, яка чимраз видиміше позбувалася соцреалізму. В антологію вміщено 34 поети, як С. Яричевський, М. Вороний, М. Філянський, В. Пачовський, П. Карманський, О. Олесь, В. Свідзінський, М. Драй-Хмара, М. Зеров, П. Тичина, М. Семенко, В. Еллан-Блакитний, М. Рильський, В. Сосюра, В. Бобинський, Д. Фальківський, Є. Плужник, В. Чумак, Г. Шкурупій, М. Бажан, Л. Первомайський, Б. І. Антонич, А. Малишко, М. Руденко, Д. Павличко, Л. Костенко, В. Симоненко, Б. Олійник, В. Коротич, І. Драч, П. Мовчан, Б. Нечерда, І. Жиленко, Р. Лубківський. До кожного автора додано досить докладний біо-бібліографічний вступ і там, де потрібно, докладні примітки. На основі вступу й приміток окреслюється творча індивідуальність кожного поета. По-друге, зі вступів та приміток можна виділити основні силові лінії, які діяли в українській поезії на протязі століття й склали разом певну сіть, а це визначалося літературним наступництвом. Антологія виявляє той факт, що існує, наприклад, певна спадкоємність між творами Вороного, Філянського і Тичини по лінії розвитку музикальної стихії вірша; певна спадкоємність між Олесем і Тичиною у використуванні образного арсеналу українського фольклору для оспівування революційної боротьби; спадкоємність між Карманським, Зеровим і Рильським у засвоєнні метафоричної культури світової поезії; між Елланом-Блакитним, Шкурупієм і Бажаном у засвоєнні техніки експресіонізму; між Семенком, Шкурупієм і Бажаном у намаганні до піднесення функціональності поетичних засобів, до координації й осучаснення ідей і образних засобів; між молодомузівцями, Бобинським, Свідзінським і Антоничем у підкоренні слов'янської й зокрема української народної міфології творчим настановам символізму.

Грунтовне вивчення поетичних авторських анотованих текстів, ключів-вступів та приміток упорядниці дозволяє кмітливому читачеві (зазвичай літе-

ратурознавцеві) прослідкувати процес інтеграції української поезії ХХ ст. в процес розвитку новітньої світової поезії. Реверберації літератур відчущуються, наприклад, у Вороного, Карманського, Шкурупія, який перейняв від Артура Рембо символіку кольорів, у Рильського, творчість якого співзвучна з французьким парнасіонізмом та частково із символізмом, у Антонича, який, за власним зізнанням, багато завдячував Уолту Уйтмену.

Для повноти інформації про видані антології, можна згадати, що 1984 р. бухарестське видавництво «Критеріон» надрукувало укладену Іваном Ребошапкою антологію художньої літератури для наймолодших читачів (дошкільнят) і учнів перших класів початкової школи *Лісові дзвіночки*, до якої додано відповідну студію – про специфіку дитячої літератури й методичні поради стосовно роботи з нею. До свого курсу *Український фольклор* Іван Ребошапка видав 1974 р. *Фольклорну антологію*⁷, якою користувалися не тільки студенти, а й викладачі доуніверситетської шкільної мережі, бо антологія була розповсюджена по різних школах Румунії.

Із досі вказаного можна дійти висновку, що українська словесність (усна і писана) цілонамірено пропагувалася в Румунії колективом українців бухарестської кафедри славистики.

Корисною справою пропагування української літератури в Румунії була колекція *Мала бібліотека* (формату 54x84/28, видавничих 4-5-6 аркушів, типологічно подібна до довгорічної румунської *Biblioteca pentru toti /Бібліотека для всіх*), видавана відповідальним редактором слов'янської редакції «Критеріону» Миколою Корсюком, який спочатку працював там. Видання *Малої бібліотеки* мали стардату структуру: вступна стаття, біо-бібліографічні дані про того чи іншого письменника, добірка текстів, вказування материкових видань, з яких репродуковано твори.

В упорядкуванні Миколи Корсюка появилися: Михайло Коцюбинський, *Цвіт яблуні* (1975; новели:

Intermezzo; Цвіт яблуні; Він іде; Сміх; Подарунок на іменини; Хвала життю); Марко Черемшина, *Карби* (1976; новели: *Карби; Дід; Раз мати родила; Святий Николай у гарті; «Грушка»; Злодія зловили; Зведениця; Більмо; Горнець; Чічка; Село вигибає; Парубоцька справа*); Степан Васильченко, *На калиновім мості* (1987; оповідання: *На калиновім мості; Чайка; Пацанок; Мужичька арихметика; На чужину; Відьма; На хуторі; Волошки; Над Россю; Дош; Бусурмен; Мужичький ангел; Приблуда*); Архип Тесленко, *Страчене життя* (1979; оповідання: *Хуторяночка; За пашпортом; Школяр; Любов до ближнього; Поганяй до ями; Страчене життя; Немає матусі; Прощай життя!*). В упорядкуванні Стеліана Груї появилися видання: Тарас Шевченко, *Кобзар* (1975; лірика); Василь Стефанік, *Кленові листки* (1976; оповідання: *Синя книжечка; Катруся; Ангел; Сама-саміська; Новина; Камінний хрест; Дорога; Палій; Кленові листки; Басараби; Злодій; Суд; Марія; Сини; Гріх («Вдова Марта давно хора»)*); Ольга Кобилянська, *Оповідання* (1975; *Час; Банк рустикальний; Битва; На полях; Лист засудженого жовніра до своєї жінки; Некультурна*). В упорядкуванні Магдаліни Куцюк видання: Максим Рильський, *Золоті ворота* (1981; поряд з представницькими, й присвячені поезії Франкові, Бетховенові, Гоголю, Шопену, а то й ... Леніну та Країні Рад); Володимир Сосюра, *Червона зима* (1987, представницькі вірші, як *Миколі Хвильовому дзвоним; «Так ніхто не кохає. Через тисячі літ»; «О кучері ясні і очі Беатріче»; Марія; Два Володьки; Любить Україну*; поряд з ними – *«І пішов я тоді до Петлюри»; Дніпрельстан і ін.*). Михайло Бодня упорядкував видання: Леся Українка, *Лірика* (1976; добірки із збірок «На крилах пісень»; «Думи і мрії»; «Відгуки»; «Попа збірками»). Іван Ребошапка упорядкував видання: Марко Вовчок, *Народні оповідання* (1977; *Сестра; Козачка; Чумак; Одарка; Горпина; Інститутка; Кармелюк*).

(Продовження на 20 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХІІІ)

(Продовження з 19 с.)

Між українцями кафедри славистики і редакторами-письменниками редакції бувшого «Нового віку» постійно діяла кореляційна співпраця, включно і в здійснюванні серії *Мала бібліотека*, що слугувало повнішому пропагуванню української літератури. Так, Михайло Михайлюк упорядкував видання: Іван Франко, *Каменярі* (1975; добірки із збірок: «З верших і низин»; «Профілі і маски»; «Сонети», «Зів'яле листя», «Мій ізмарагд», «Із днів журби»; «Semper tūro»; «Давне і нове»); Григорій Квітка-Основ'яненко, *Маруся* (1978); Юрій Федькович, *На день добрий* (1980; поезії: *Нічліг; На день добрий; Буковина* і ін.; проза – *Сафат Зінич; Три як рідні брати; Люба-зуба*); Іван Франко, *До світла* (1981; *На роботі; Ріпник; Із записок недужого; Ліси і пасовиська; До світла!; Поєдинок; Рубач; Як пан собі біди шукає*). Іван Ковач упорядкував видання: Іван Нечуй-Левицький, *Микола Джеря* (1978).

Із досі поданих інформацій можна вивести ряд суттєвих висновків, з-поміж яких – два показові: 1/ класичну українську літературу представлено в *Малій бібліотеці* першорядними її величинами; радянська література представлена тільки Максимом Рильським та Володимиром Сосюрою. 2/ У їхніх вступних передмових упорядники намагаються виявити характерну кожному письменникові домінуючу його творчої манери, номіналізовану, інколи, навіть у заголовку передмови. Стеліан Ґруя, наприклад, визначає Василя Стефаника «поетом мужицької розпуки», а Ольгу Кобилянську – як письменницю, що писала «в ім'я любові до простої людини». Микола Корсюк відзначає характерне новелам Коцюбинського не вдавання до безпосереднього зображення дії, а намагання «викликати в читача емоцію, зупинитись на сенсаційному, розкладаючи його в свідомості читача на почуття та ідеї». У творчості Марка Черемшини відзначає те, що «взаємно проникають, доповнюються елементи лірики, епосу та драми» в

зображенні «гуцула у повсякденній нужді та горі, на межі між гуманним та нелюдським, на межі відкриття перед світом своєї безпорадності». Розкриття стану зубожілого селянства у творах Архипа Тесленка Корсюк здійснює підшуканим Іваном Франком «ключем» «украдене щастя». Новели Степана Васильченка, за Корсюком, – «чисто соціально психологічні; важливі соціальні чи етичні питання в них висвітлюються через долю самих героїв, їх переживань». Представляючи поезію Івана Франка, Михайло Михайлюк називає його «титаном духа», який «стоїть поряд визначних постатей епохи Відродження». А в представленні малої прози Франка Михайлюк відзначає використання прийомів літературної і фольклорної умовності, «які поєднуються із новітніми формами розповіді – внутрішнім монологом (поток свідомості)». У представленні повісті *Маруся* першого класика нової української літератури Григорія Квітки-Основ'яненка Михайлюк підкреслює, що в даному творі наявний сентименталізм «особливого типу, який, проголошує оспівування людських почуттів, життя, звичаїв і побуту простих людей, їх моральні якості як взірць морально досконалої людини», що, «на думку літературознавців, був «перехідною формою від бурлеску до реалізму» (цит. за *Іст. укр. л-ри*, т. II, К., 1967, с. 178). В оцінюванні творчості Федьковича Михайлюк погоджується з думкою Франка, що всі Федьковичеві повісті та найкращі поезії «навіяні теплим, індивідуальним чуттям самого автора... так і здається, що автор співає і розказує всюди про те, що сам бачив, сам найглибшими нервами душі почув». Іван Ковач Називає Івана Нечуя-Левицького, автора повісті *Микола Джеря*, «великим артистом зору», виходячи із Франкового його визначення як «колосальне всеобіймаюче око України», завдяки чому Нечуй-Левицький посідає значне місце в українській літературі «як по красоті і плавності складу, так і по силі та живості картин, вірності рисунка та тій

хватаючій за серце теплоті чуття». Марка Вовчка Іван Ребошапка, згідно з українським літературознавством, називає «послідовницею шевченківських традицій». А Михайло Бодня рекомендує читачам Лесю Українку як «поетесу вогню великого». Поетичну творчість Максима Рильського Магдаліна Куцюк визначає як «оспівування нетлінного», вважаючи, що «з дуже ранніх років Рильському здавалось, що прийшла вічність і поклала руку на чоло». «І творчим кредо поета стало те, що він повинен записувати саме оте стійке і незмінне в людському житті». А Володимир Сосюра для Магдаліни Куцюк – поет, «заслуханий у пісню народну»: він, розповідає Олекса Засенко, приїхавши

на зустріч із читачами на Вінниччині, «заслухався народним співом», «як зачарований, схляючись то на праву, то на ліву руку, сидів і слухав, слухав...» (...) «сидів і милувався красою рідного слова, багатством його мелодій...» «Чар поезії Сосюри, – акцентує Куцюк, – а водночас й її межі, пов'язані з цим глибоким, органічним її зв'язком із народною піснею».

Українську літературу українці бухарестської кафедри славистики пропагували і на румунській мові здійсненими перекладами та передмовами до видань інших румунських перекладачів, про що мова піде в наступній статті.

(Далі буде)

Птримітки

1 Див., наприклад: Іван Ребошапка, *Читанка*. Підручник для II класу, Editura Didactică și Pedagogică (далі – EDP), București, 1975 р.; перевидання 1977 р., 1979, 1980; Іван Ребошапка, Магдаліна Куцюк, *Читанка*. Підручник для VII класу, EDP, București, 1972, 1976, 1977; Стеліан Ґруя, Іоанна Грушкевич, *Читанка*. Підручник для VIII класу, EDP, 1974, 1976; Іван Ребошапка, Магдаліна Куцюк, *Літературне читання*. Підручник для VII класу, EDP, 1979; Іван Ребошапка, Стеліан Ґруя, *Літературне читання*. Підручник для VIII класу, EDP, 1980.

2 Ministerul Educației Naționale, *Антологія української літератури*. Anexa la manualele de citire pentru clasele I-IV, EDP, București [Започаткував видавання *Антології* Костянтин Драпака. В 1997 р. в нових суспільно-політичних умовах Іван Ребошапка здійснив ревізію *Антології* відповідно до нових вимог навчальної програми]; Ministerul Educației Naționale, *Антологія української літератури*. Anexa la manualele de citire pentru clasele V-VIII, EDP [До 1984 р. завідував її видаванням Костянтин Драпака. В 1998 р. ревізію *Антології* здійснив Іван Ребошапка].

3 Для колишнього I-го класу ліцею К. Драпака, Ю. Кокотайло, В. Білівський, Магдаліна Ласло-Куцюк уклали солідний підручник *Теорія літератури*, за яким можна було б викладати й на факультеті. Окремим томом як додаток до *Теорії літератури* автори видали *Збірник текстів*, в якому подали зразки як з української літератури, так і зі світової, що допомагало учням ознайомлюватися як з теорією, так і з художньою літературою. Пізніше теорія літератури

в зменшеному об'ємі ввійшла до підручника *Українська література* для першого, тобто 9-го класу ліцею. Після теорії літератури в цьому підручнику представлялась *давня українська література*. Авторами підручника, надрукованого 1972 р., були К. Драпака, М. Павлюк, Юлія Гринь. Докорінну ревізію підручника провів 1994 р. Іван Ребошапка. У підручниках *Українська література* для ліцейських класів X і XI представлялася класична (дожовтнева) українська література. Ці два підручники уклав К. Драпака. Ревізію підручника для XI класу провів Іван Ребошапка 1979 р. У підручнику *Українська література* для XII класу, складеному М. Павлюком, була представлена *сучасна українська література*. Це – єдиний підручник, який не був ревізований, на противагу того, що багато років тому як застарів, не сприяючи належній пропагації сучасної української літератури у світлі нових літературознавчих положень.

4 *Антологія української класичної поезії* (Упорядкування та передмова Магдаліни Ласло-Куцюк), «Критеріон», Бухарест, 1970.

5 *3 книги життя. Антологія українського класичного оповідання* (Упорядкування та передмова Магдаліни Ласло-Куцюк), «Критеріон», Бухарест, 1973.

6 Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Українська поезія ХХ століття/Poezia ucraiană a secolului XX*, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1976.

7 Ioan Rebușapcă, *Antologie folclorică. Material-anexă pentru Cursul de folclor literar ucraian, Tipografia Universității din București*, 1974.

Роман КОБЗА

ЯРМУЛКА

(Новела)

I. Чи помилялася пані Райляну?

Припаркувавши автівку на звичному місці у дворі будинку, я попрямував до затишного бухарестського парку, що навпроти пам'ятника королю Міхаю I. Зазвичай, по п'ятницях, перед вихідними, полюблюю вечірні прогулянки тінистими алеями, що чергуються зі смарагдовими полянами, щедро вкритими різнобарвними квітами. Однак, незважаючи на доволі пізню годину, у повітрі ще парувала полуднева спека, котра ніяк не бажала поступитися вечірній прохолоді. Тож, сподівання на приємний променад виявилися даремними, і я повільно попрямував додому.

Біля вхідних дверей будинку зустрів сусідку, яка мешкає поверхом нижче.

– Доброго вечора, пані Райляну.

– Доброго вечора, пане... – сусідка несподівано запнулася, дивно глянула на мене і поспіхом додала:

– Доброго вечора, пане Ромáne.

В ліфті завжди балакуча пані Райляну мовчки позирала на мене і, вже виходячи, ошелешила приглушеним голосом: – Я така рада... я така рада, що Ви також... що Ви... ну... Ви ж мене розумієте... – шепотом продовжувала сусідка: – Насправді, моє родинне прізвище Райнер, але колись... в Голокост, мій батько змінив прізвище Райнер на Райляну, і це врятувало йому життя.

Сторопівши, я забарився щось сказати, а сусідка миттю вишмигнула з ліфту.

Увійшовши до передпокою, зупинився перед дзеркалом. Овва! Отакої! На мій розлогий сміх з вітальні вибігла дружина. Глянула на мене і собі захихотіла.

– Це що таке? Що це у тебе на голові?

На моїй голові була єврейська ярмулка! Пригадав! Сьогодні, при вході до бухарестської синагоги, де відбулася зустріч з Бен'яміном Нетаньягу, усім запрошеним дарували ярмулки. З поваги до храму більшість з присутніх, а це були румунські політичні і громадські діячі, а також іноземні дипломати, акредитовані в Румунії, одягли ярмулки. Споглядаючи один на одного, ми в групі дипломатів кепкували, що в ярмулках нас не відрізнити від справжніх євреїв. Посол США Марк Гітенштейн напівжартома попросив з нього не глузувати, бо насправді є галахічним

євреєм. Натомість, він перевів свій лукавий погляд на Іона Ілієску. Колишній румунський президент, теж у ярмулці, стояв метрів за сім від нас. Його обличчя прикрашав майже типовий «іудейський» ніс з горбинкою, який разом з хитро прищуреними очима ніби ілюстрував загальноновизнаний єврейський типаж. Вимогливий дипломатичний етикет не дозволив нам реагувати чимось більше, аніж багатозначними кумедними гримасами.

– Підірю тобі вечерю, – посміхнулася дружина, йдучи на кухню.

Перейшов до вітальні, де було велике дзеркало, і став розглядати себе в ярмулці. Легенько хитнув головою. Ярмулка тримається, не спадає. Прищурив хитро очі. О! Ярмулка і хитрі очі, це вже образ! Та все ж чогось не вистачає... Ааа! Зрозумів! Ніс! Знаменитий єврейський ніс! Намагаюсь рухати м'язами носа, щоб наростити фірмовий єврейський горбик. Ой, як важко! І все ж, нехай хоч маленький, але горбик є. Від таких ексекцій мій ніс аж розчепівся. Ні, ще чогось ще бракує! О, знаю! Пейси! Так, кучеряві пейси! Де ж їх взяти? Вибач свого діда, дорога онучко Іринко, але я підстрижу трішечки твою ляльку Барбі. Причепив обабіч ярмулки дві смужки з перуки Барбі. Yes! Перевтілення завершено! Глянув у дзеркало. Вау! Це ж треба!

Кліпнув хитро прищуреними очима, фиркнув розчепірим носом, похитав хвилястими блудливими пейсами. Ну викапаний єврей!

– Обличчя, ти хто? – глузливо запитав сам себе і мало не проковтнув язика!

– Шалом! (Мир тобі!) – несподівано, як грім серед ясного неба, заговорили Хитрі Очі, шельмувано підморгуючи, – гіб а кік аф ундз! (Ти лишень поглянь на нас!).

– А гіт овнт! (Доброго вечора!) – Хитрим Очам навздогін пролепетали сповнені грації Кучеряві Пейси.

– Шабат шалом! – прогунявив Розчепірений Ніс, бажачи «мирної суботи».

– А гіт Шабес! (Доброї суботи!) – неждано-негадано бадьоро відповів я на їдиші.

– Ой, який милий бубале! – замерехтіли збудженими віями Хитрі Очі.

– Бубале-бубале, ти наш зісер бубале! (Милий хлопчик-цяцька, ти наш солодкий красунчик!) – грайливо заспівали Кучеряві Пейси.

– Може для вас він бубале і мамале. Я не сперечаюсь. Але гляньте на його носа! Що у нього за ніс? Це ж якась розкаряка! – з прононсом мовив Розчепірений Ніс.

– Так це ж ти! Ти дивишся сам на себе! – засміялися Хитрі Очі і Кучеряві Пейси.

– Краще полюбайся нами, які ж ми красуні писані, а ти... ти специфічний, симпатичний хорошунчик! – глумливо пирснули Хитрі Очі і Кучеряві Пейси.

Розчепірений Ніс не відчув іронії в їх словах і примирливо пробурмотів:

– Хорошунчик? Що ж, «хорошунчик» звучить гарно, мені подобається.

Тут відчуваю, що на голові щось завовтузилося. Це була Ярмулка. Вона спочатку піднялася вертикально наді мною, а потім зробила один оберт довкола голови і застигла в повітрі, як НЛО, прямо перед моїм обличчям.

– Азох`н`вей! (Ой, лишенько!) – вигукнула Ярмулка. – Ви хто такі? Вус (Що) трапилось? Що це за гармидер ви тут влаштували?

– Вей із мір! Вей із мір! (Боже мій! Боже мій!) – заверещали на перебій Хитрі Очі і Кучеряві Пейси. – Ти що, шлемазл (недотепо), своїх не впізнаєш? Ми ж є а їдіше (єврейські) Хитрі Очі і а їдіше Кучеряві Пейси!

Розчепірений Ніс й собі обурливо запахотів:

– А ти що за пуриц, що корчиш з себе балабуса? (іронічне звернення до важкої персони і начальника)

Ярмулка, набундючено погойдуючи боками, погрозливо скипіла: – Бікіцер! Що це за швицер компанія? (Годі! Що це за компанія хвальків?) Вам що, повилазило? Ви хіба не бачите і не знаєте? Я – Одухотворена Ярмулка! Я несю істинний а їдіше дух!

Облетівши ще тричі мою голову, Одухотворена Ярмулка уважно вдивлялася в зіниці Хитрих Очей, розглядала Розчепіреного Носа і в профіль, і в анфас, а до спокусливих Кучерявих Пейсів навіть потерлася боком. Очевидно, Одухотворена Ярмулка залишилася задоволеною оглядинами, бо сказала примирливим тоном: – «Шалом! Загалом, ви мені сподобалися! Думаю, що разом ми зробимо справжній цимес (смакоту) на цьому а їдіше коп! (голова)».

«Ого! Мою голову назвали єврейською!» – промайнуло в моїх думках, але вже вголос я сказав з

вдаваним невдоволенням: «Гей! Що це за гешефт (оборудка) ви влаштували тут без мене? Це ж моя голова, це ж мій коп!»

– Ну, як вам моя пропозиція, любі друзі? – запитала Одухотворена Ярмулка, зовсім не звертаючи уваги на моє зауваження.

– О, він такий шмекедікер інгл (чарівний юнак), – лукаво заблистіли Хитрі Очі.

– Так, це хороший а бухер (молодик), – задоволено фиркнув Розчепірений Ніс.

– Ой вей, гіб а кік аф ім – а зісер пунем (Ой, гляньте на нього – це ж справжня цукерочка), – звабливо проспівали Кучеряві Пейси.

Це ж треба! Мені було навіть дуже приємно!

– Я зрозуміла і цілком згідна з вами! – промовила Одухотворена Ярмулка. – Отож, ми приймаємо його до нашої буквиніше мішпохи (буквинської родини) і мазал тов (удачі)!

– А мехае! (вираз, що означає велике задоволення) – хором проспівали Хитрі Очі, Розчепірений Ніс і Кучеряві Пейси.

З цими словами Одухотворена Ярмулка схвальню погодилася перед моїм обличчям, легко підійнялася у повітря і здійснила м'яку посадку на мою маківку.

«Ось так, мій друже! – сказав я собі. – Хитрі Очі, Розчепірений Ніс, Кучеряві Пейси і Одухотворена Ярмулка визнали мене за свого і прийняли до а їдіше родини!»

«Тоді що? Може пані Райляну, пардон, Райнер не помилялася?» – бешкетні думки засновигали в моїй голові.

II. Сон розуму породжує привидів астрального світу

– Тебе, напевне, приворожила якась єврейка в синагозі, бо вже почав говорити з дзеркалом, – насмішкуватий голос дружини перервав мої перевтілення.

– На жаль, моя кохана... – удавано зітхнув я знімаючи ярмулку – на превеликий жаль, там не було жодної жінки, лишень чоловіки і усі в ярмулках!

Продовжуючи жартівливий обмін репліками, я розповів Надії про несподіване «одкровення» пані Райляну, яка сприйняла мене в ярмулці за єврея.

Ніч пройшла неспокійно. Насичений різними подіями день, ніби продовжився, але вже у фантазмагоричних сновидіннях.

(Продовження на 24 с.)

ЯРМУЛКА

(Продовження з 23 с.)

«Сон розуму породжує чудовиськ».

Демонічні сови і кажани з «Los Carpichos» Франциска Гойї погрозово шугають наді мною чорними зграями, намагаючись шарпнути моє обличчя своїми простертими бридкими пазурами. З темного, сповненого жахів лісу, чвалають прямо на мене потворні привиди-скелети, що оточують мене щільним колом і кривляються в *la danse macabre*, торохкотючи висушеними кістками, кумедно підскакуючи і викидаючи поперед себе напівзігнуті кінцівки. Страхітливе збіговисько небесної та земної нечисті то наближається до мого обличчя, уїдливо заглядаючи в очі, то вертляво вигинаючись падає на коліна і задкує, віддаляючись в пелену сіро-брудного туману.

На зміну потворному відьомському шабашу з'являються пані Райляну-Райнер, Ілієску, Нетаньягу, Гітенштейн. Вони кумедно танцюють веселий єврейський «сім сорок» під музичний супровід скрипки, на якій, витріщивши глумливі очі, грає Альберт Ейнштейн, водячи по струнах своїм довгим язиком, взамін смичка. Розмиті, невиразні тіні витанцювують під гороподібною хмарою, з-поза якої боязко виглядає старий єврей у ярмулці з обличчям біблейського мудреця.

Химерні подоби крадькома зникають у в'юнких кучерях світлих, пухнастих хмаринок, що неквапно пливуть вранішнім небозводом...

«Сон розуму породжує фентезі».

Спогади і фантастичні вигадки переплітаються і постають як реальність астрального світу.

На обрії вимальовуються зелені пагорби валякузьминського лісу.

А десь далеко, в незримій далині,

гірко-ніжно заплакала скрипка...

Тихо лине, сповнена надприродних чар,

тужлива балада Чіпріана Порумбеску¹....

В яскравих проміннях сонця постає панорама обійстя мого діда: висока стодола, стайня, шопи, дві кошниці з плетеної лози, а перед ґанком хати кущі струнких жовто-багряних жоржин. Далі видніються криниця, над якою весело в'ється пишна виноградна лоза, і відкриті ворота. Болюче-знайомий краєвид з далекого дитинства.

«Шкода, дуже шкода, що усе це лише мій сон» – подумав я уві сні.

*Трепетна мелодія жалібної дойни
підступає все ближче і ближче,
нуртуючи душу льодяним лезом
глибокої невимовної туги...*

Але що це?! Посеред подвір'я бачу дивне кристале карликове дерево. Його тут ніколи не було! На гіллі загадкового дерева погойдуються пожовклі фотографії.

*А розпачлива скрипка
надриває натягнуті до краю струни,
розсипає акорди шпильастими передзвонами,
що лунко перегукуються
в карколомних арпеджіато...*

Раптом здійснюється рвучкий вітер... Фотокартки здригнулися на гілках дерев, а одна з них зірвалася і, поривчате погойдуючись, лягла на траву. Це була давня світлина моєї матері, де їй всього вісім років. Я добре пам'ятав кожну деталь цієї фотографії... Горботка з різнокольорової вовняної пряжі. Край горботки зігнутий під червоно-чорний боярок, яким вона була підперезана. Вишита сорочка, на якій веселі барвисті лелітки бавляться в промінцях сонячного саява. На невеличкій тайстрині, що звисає через плече, виткані пуп'янци маленьких троянд. Голова покрита турпанком з шовкової золотистої парчі «з колосками».

Обережно ступаючи чепуристими гостроносими постоліями, мати сходиться з фотокартки і дивиться у бік воріт. Там мій дід тримає за вуздечку запряженого коня.

– Дінцику, не забудь змолоти мішок крупи для курчат, – чую голос бабусі.

Мати біжить до воріт і гукає: «Тату! Дозвольте мені піти до корчми Аврума».

Дід рухається ніби в німому кіно. Мовчки виводить на вулицю фіру, наповнену мішками з зерном. «Тату, тату, я ж не сама, я піду разом з дівчатками» – вмовляє мати, вхопившись руками за люшню², ніби хотіла притримати важкого воза. Змахнувши віжками, дід поїхав не обертаючись.

Панорамна картина дідівського подвір'я зникає...

(Далі буде)

1. Ciprian Porumbescu „Balada” https://www.youtube.com/watch?v=VzBXJB_otlc

2. Люшня – вигнутий брусок на рукавах осей воза, що, разом з колесами, підтримує кузов.

Іван РЕБОШАПКА

З університетських і позауніверситетських буднів

Переваги та «витівки» стенографії

В минулому, коли на Бухарестському й на інших філологічних факультетах Румунії вузівське навчання було п'ятирічним, студентам всіх відділень іноземних мов, й румунської, окрім специфічних кожному відділенню, викладалися і так звані курси загально-філологічного статусу, які подавали широку профілеву основу, що слугувала ефективному синхрузуванню специфічних знань, набутих студентами кожних відділень, із загально-філологічними знаннями.

Одним з таких курсів була історія всесвітньої літератури, яка викладалася на протязі трьох років (зараз, на превеликий жаль, вся філологічна освіта, і не тільки вона, триває всього лише три роки). Протягом першого навчального року нам її викладав славнозвісний літературознавець-компаративіст академік Тудор Віану, який зовсім відмінно від інших вів себе не тільки на лекціях, але й в повсякденному побуті. У післявоєнні часи, коли довоєнний, так би мовити, «панський» побут швидко почав замінюватися «пролетарським», Тудор Віану завжди носив шикарний чорного кольору капелюх типу «Борсаліно», якого тактовно знімав навіть і перед студентами, які його знали і, помітивши в натовпі у великому факультетському холі, спонтанно усіма зупинялися і поштиво розступалися, створюючи йому вільну «доріжку». Тудор Віану завжди ходив пристойно одягнутим, носив білу накрохмалену сорочку й гарну краватку. Якщо на екзамен студент не приходив у білій сорочці й не мав краватки, він якось ніби не поважав його. Це добре знали й лайдаки, які гарним одягом надолужували недостатність знань.

Лекції Тудора Віану, з настальгією пригадується зараз, були щонайменше для автора цих рядків – справжнім святом. Він, як виражаються українці й росіяни, не читав свої лекції (як це робив тодішній міністр зовнішніх справ Маковеску, читаючи із свого друкованого посібника з теорії літератури), а вільно викладав їх, уважним поглядом слідкуючи за сприйманням/рецепцією студентів.

Це був час, коли художня (румунська й іномовна післявоєнна із держав соціалістичного табору) література, її творення, інтерпретація та викладання відчут-

но спрямовувалися в пролеткультівське русло, що надавало трактованим фактам штучності й нецікавості.

Предметом лекцій протягом нашого першого факультетського навчального року був зовсім інший «світ» – античні літератури: древньогрецька і латинська. Оживлений майстерним викладом, «пересипаним» інколи діалогами з присутніми в аудиторії, античний світ мислимо «поглинав» необізнаного до тоді чутливого слухача-студента, який вперше знайомився з пристрастями та капризмами олімпійських богів, з волі яких вирішувалася доля-фортуна літературних героїв, трагічним/потрясаючим зображенням яких античні трагіки Софокл, Евріпід й інші намагалися задобрити/переродити людські пристрасті душевним гюбрісом.

На лекції Тудора Віану ходили й зріліші особи, що не були студентами. Щоб захопити місце в аудиторії, нам слід було тіснитися перед дверима, поки не закінчиться виклад іншої лекції, потім стрімголов мчати на спорожнілі місця.

Наскільки ополонюючим для автора цих рядків (правдоподібно, й для інших) був виклад Тудора Віану, настільки гнітючим було його незадоволення неможливістю записувати слово в слово почуте від нього. Але одного разу, помітивши старшого слухача, що сидів поряд зовсім спокійно і, спершись, наче в корчмі, на ліву руку, правою виводив у записнику похилі лінійки, одні з «хвостиками», кружечки й інші знаки. Мені стало ясно: сусід спокійненько стенографує лекцію. Після закінчення лекцій я обігав майже всі книгарні. Але тільки в одному букіністичному магазині похилого віку продавець пообіцяв: «Хлопче, за тиждень я роздобуду тобі підручник стенографії». І, дісно, він десь знайшов підручник автора Аурела Боя (Aurel Bóia).

Приступив я до заучування стенографічних знаків, що вимагало довгих тренувальних вправ, наче гра на скрипці, щоб справно їх виводити, як у підручнику. Це почало давати певне задоволення, оскільки мені уже не слід було тратити час на писання прийоменників, сполучників, деяких стагматичних структур, які позначалися відповідними знаками.

(Продовження на 27 с.)

МАМО, ПОВЕРНИСЬ

Слова Анни ТРАЙСТИ РУШТЬ

Музика Івана ЛІБЕРА

Ма-мо! Ти до-до-му по-вер-нись ско-рі-ше

5 Та по-кин'ь на-зав-жди ті чу-жі кра-ї, о-бій-

10 ми нас щи-ро, по-ці-луй міц-ні-ше, при-гор-

15 ни до сер-ця ді-то-чок сво-їх!

20 Я те-бе че-ка-ю кож-ну бо-жу дни-ну,

25 Кож-но-ї хви-ли-ни я те-бе так жду.

30 *accel.* *a tempo*

36 Сум за-пов-нив сер-це, впо-ло-нив ха-ти-ну, на-віть по-мар-

ні-ли кві-ти у са-ду. Че-рез тиж-день, ма-мо

43 ме-ні бу-де де-сять, а от че-рез мі-сяць

48 бра-ти-ку – вже сім. І бу-ло б най-кра-щим по-да-

54 *rall...* рун-ком в сві-ті, що-би на-ша ма-ма у-вій-шла в наш дім.

З університетських і позауніверситетських буднів

(Продовження з 25 с.)

Першокурсником я жив у кімнаті з четвертокурсниками тодішнього факультетського відділення перекладачів, які зажадали, щоб їм викладався курс стенографії. Дізнавшись про це, я дуже здраїв, і разом із четвертокурсниками прийшов на перший урок. Вступає професор й рекомендується: «Я – Аурел Боя. Викладатиму вам мистецтво стенографії» (моє серце здригнулось: до тоді я ознайомився тільки з його підручником, а тепер – переді мною і його автор).

Боя почав урок: справно «фиркнув» на дошці похилу лінійку з «хвостиком» і пішов поміж партами спостерігати, як хто написав той знак. Більшість курсантів повиводили якісь «батоги». Доходить він до моєї парти, я трохи хвилююсь. Глянув Боя, й оцінює:

– Добре!

Пише він на дошці інший знак й знову перевіряє. Підійшовши до мене, оцінює справність написаного мною й питає:

– Ти не пробував, часом, навчатись стенографії?

– Ні, – говорю йому неправду.

Боя виводить на дошці інший знак, складніший. В зошитах курсантів постають якісь «картоплі», а не регулярні кружечки. А, дійшовши до мене, уже категорично «відпалює» мені:

– Ти не мороч мені голову, що не почав вивчати стенографію, і то за моїм підручником. Знаю я багатьох самоуків, які не збагають всі стенографічні тонкощі. Один з них навіть стенографічно листується зі мною, але не знаючи, що дифтонги румунської мови як *ia*, *ai*, *ei*, *oi* позначаються геометричним кутом, спрямованим вліво, вправо, вниз чи вгору, початок його листа стенографовано не звучить *Stimate Domnule Bóia*, а – *Stimate Domnule Bói* (рум. *bóu* (бук), множина – *bói* (буки) має й переносне значення – «остатній дурень», «неук»), а я йому відповідаю: *Bói, bói, dar care dintre noi dói?!* («Буки, бугаї, але хто із нас двоїх?!»).

З певних причин я перестав відвідувати уроки Аурела Боя. Але й невеличкі набуті стенографічні навички допомагали мені, особливо на лекціях із Соціалізму, Політекономії, істмату, на яких, крім суттєвих інформацій, цифр, історичних даних і ін., тогочасну політизовану «підливку» викладу (синтагми, як *народнодемократична влада країни; зростання промислової продуктивності* й багато інших) можна було позначати окремими знаками. Одного разу надто старанну колегу, яка через хворобу бракувала на кількох лекціях, я майже приголомшив: вона попросила мої нотакти, спробувала розібратись, але раптом аж викрикнула: «Що ж це?!» «Ти, – заспокоїв я її, переписуй лише точні інформації, бо стенографічні знаки в моїх нотатках – це стенограми політичних «бла-бла-бла». Ти можеш і сама повідворювати їх.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ВСІМ НАМ ВАЖКО, АЛЕ НЕ ВСІМ ОДНАКОВО...

(Оповідання)

Цезареві Т. – уявному другові, який не врятував мене від кохання...

Всім нам важко, але не всім однаково... в кожного з нас своя доля, своя стежина від колиски до гробу, якою хоч-не-хоч – пий, Грицьку, холодну воду! – мусимо спішити до кінця... а опісля?... Хто б міг сказати, що буде після кінця?!

Святе Письмо обіцяє нам, мов дурням китичку, вічне життя в раю, в Еденському Саду, де течуть ріки з молоком та медом, тільки нам, праведним, а грішникам грозить вічним пеклом, де буде стогін та скрегіт зубів. Чорт забери такі обіцянки!

Рай – пекло, праведники – грішники, чорне – біле, вівці – кози...

Хіба коза винна, що народилась козою?..

А Грішник?.. Він бажав народитись грішником?..

«Господь не бажає смерті грішника, а його покаєння!» – іншими словами, Всемогутній не бажає смерті кізоньки, а її поовечення... Творець рогатої мекалки бажає, щоб вона стала овечкою... тоді навіщо Він створив її козою?!

Всім нам важко, але не всім однаково...

– Чорт забери таке життя! – сплюнув ти, Цезарю, сердито.

«Твоє життя вже здавна в моїх руках!» – посміхнувся Нечистий, чухаючи борідку.

– Все! О, помсто, солодка помсто!.. – скрикнув Карл, вбігаючи, мов вихор, у твою кімнату, яка служила тобі за спальню, кухню, їдальню, кабінет і туалет, двері туалету ти продав за дві пляшки водки «Синіуца» та плакат порнозірки Санні Леоне, в яку ти закохався, як черв'як у хрін. Водку ти випив з Карлом, а плакат повісив над своїм ліжком біля Ілони Шталлер, Саші Грей, Торі Блек, Тіган Преслі, Кімберлі Кейн та чорношкірої Роксі Рейнольдс.

– О, помсто, солодка помсто!.. – повторив Карл.

Всім нам важко, але не всім однаково...

Ти не став питати Карла, про яку помсту говорить, бо знав добре, що після кількох хвилин розкаже сам.

– Я переспав з першою леді! What the fuck? Мой, мап, ти уявляєш собі?.. Я переспав з першою леді, мап! Я кохався з жінкою президента! What the fuck? Ти уявляєш собі, мап?..

Ти, клятий Цезарю, здавна кохав чорняву Неллі з велико-гарними, чи гарно-великими грудьми, стегнами... ох, ох, ох, якими стегнами!.. З карими очима та шовковим волоссям. Вже поверх три роки її урамлена збільшена фотографія лежить на дні твоєї єдиної шухляди під колодкою з шифром.

Всім нам важко, але не всім однаково...

Ти, Цезарю, міг давно переспати з нею – з чорнявою Неллі, першою леді – як прозвали її підлеглі твого босса – президента міжнародної корпорації, в якій ти працюєш модерним кріпаком – старшим куди пішлють.

Тоді чому не переспав?..

Бо ти, Цезарю, прокинувся з напівголою Неллі у розкішному ліжку готелю Меріот, вдягнений у твоєму чорному костюмі, у білій сорочці та з червоним метеликом на шиї, навіть не роззутим, клятий Цезарю!

Всім нам важко, але не всім однаково...

– Чому всі ви змагаєтесь між собою, щоб переспати зі мною?

– ?

– Чому?

Голос Неллі, чарівний, кришталевий, звучав небесним дзвіночком у твоїх дурних вухах, і ти почав переконувати її, що тут не йдеться про секс, а про...

– А тоді про що?

– ?

– Тільки не говори мені, що ти закохався у мене, що я...

Всім нам важко, але не всім однаково...

Неллі прийшла! Прибула до твого барлогу! До твоєї кімнати-їдальні-кухні-кабінету-туалету-борделю...

Прийшла таки того вечора, коли ти відвіз свого босса до аеропорту – полетів до Брюсселю.

Вечір розпочався пляшкою віскі. Ти був веселим і хотів доказати, що ти – мужчина, справжній мужчина! Але від стільки мужності тебе почало клонити на сон.

– Потім, пізніше... Поспи трішки, – погладила тебе по-материнському Неллі.

Всім нам важко, але не всім однаково...

Коли ти, Цезарю, прокинувся: «надворі світало – край неба палало – солвейко...» – до біса лірика! Неллі вдягалась!

Вилупивши очі на помитий посуд, який звечора стояв величезними громадами, як попало, на чисту, свіжо помиту підлогу, на весь порядок, що запанував у твоїй кімнаті, ти пробував її зупинити.

– Не треба, ліпше так, повір! – погладила тебе знову по-материнському.

Всім нам важко, але не всім однаково...

Вістка про Карлову помсту облетіла всю філію.

О, помсто! Солодка помсто!

Ти теж помстився, Цезарю! Але ніколи не будеш хвалитися жінками, які наводили порядок у твоїй кімнаті-їдальні-кухні-кабінеті-туалеті-борделі...

Михайло ВОЛОЩУК

Грозить дощами

Грозить дощами ніч, вже зникли зорі,
Щумлять потоки, мовби в жилах кров,
А я дивлюсь у далі неозорі
І уявляю бажану любов.

Пішов колись

Пішов колись від хвїртки за слїдами,
Бо думав, що до тебе заведуть.
На жаль, пішов якимись манївцями
В той бік, де закінчилась наша путь.

Не нарікайте

Не нарікайте на мої заслуги,
Я їх в грі п'єс відмінно заробив
І зрікся гніву, злоби і наруги,
Бо я люблю вас, як колись любив.

В романсах

В романсах зустрічаю юність свою,
Як їх виконує мій друг-співак.
Тоді сягаю я свого спокою,
Бо спокій мій – це носталгії знак.

Свічки

Свічки жалобні бачу край хрестів
Горять собі і в тиші догорають.
Колись вони і нам крізь тьму віків
Біля хрестів між квітами засяють.

І догорять, як кожен промінець,
В честь пам'яті і нашого мовчання,

Бо все на світі має свій кінець:
Журба і радість, горе і сіяння.

Піснею живу

Я вибрав тільки ту дорогу,
Яка веде у світ пісень,
І щиро дякую я Богу
За море істинних натхнень.

Воскреснуть треба

Воскреснуть треба з мертвих снів,
Вже час до правди прихилитись,
Дійти пора до тих верхів,
Де можна вільно проявитись.

Воскреснуть треба для добра,
Щоб серце й дух не відчували
Пекучий біль від нагая,
В чужім грісі щоб не пропали.

Дощі

Дощі запахли калачами –
Їх сам Господь подарував,
Щоб лан від спраги між лісами
В обіймах суші не пропав.

Мал. Василя Соколюка

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БАЛАДА ПРО ГЛИНУ

Я кружляю в своєму човні
Що цвинтарно снує до воскресіння
І тебе я відчути бажаю вві сні...
Тихо падає сніг як моління

Я тобі подзвоню неодмінно
Намалюю любов на плесі води
Чуєш, серце стукоче незмінно
А ще ангелів в храмі хори

Я замру як в польоті сніжинка
Як метелик – усе це для тебе
І мій погляд – росиста краплинка
Що втекла від хмаринки із неба

Твоє тіло – гаряча хлібина
Ти зображуєш все аж до болю
Я давно не пацан не дитина
Я сповідую творчості волю...

Та біжу навмання як спочатку
І палю відступання мости
Ти візьми цей журнал мій на згадку
І сніжинки з волосся струсни ...

БАТЬКІВЩИНА – ЗАПАХ АЙВИ

Тато і мама пішли в засвіти
Їм вже дорога у Вічність
Свічку подячну ти їм засвіти
Хай з ними буде лиш слічність...

Час бездуховності – вік аморальний
Скрегіт зубовний – наш біль
Час еміграції – час не астральний
Вбогий ужинок із піль...

Ми «наїжджаєм» з нагоди як звично
Кличе нас празник додому
Плачем і тужим... Злегка спорадично
Чуємо серця утому

Радість усе це ніяк не приносить
Гіркне до сліз розтавання
Хата батьківська ридає і просить
Тут перебути до рання

Туга в очах як запах айви
Що висиха на ослоні
Вітер знайомий приносить з гори
Матері сльози солоні

Кожен візит – пучка сивих волос
Смуток і тихе прокляття
Світ цей – глиняний колос
Без гостроти і завзяття

Всі несемо в собі звіра
Він поза хату біжить
Вигнанці ми та висока довіра
Нам на світанку зорить....

БІЛА ЛЕДІ

Якоїсь ночі я – Улісс
І Пенелопа – наче сні!
Отої ночі я заліз
Не в теє ліжко – о, прости!

А Пенелопа : «Що – прости?!
Якщо вже ти в моєму ліжку –
То йдемо разом до мети!
Помасажуй спочатку ніжку...»

Тієї ночі я любив
Коли очуняв – то жажнувся
Я ледь її тоді не вбив!
То все ота погана цуйка...

Додому біг я навмання
Пощо мені отая дівка?
А вдома жде мене жона
О, далась ти мені – гультівка!

І все ж – Уліссом був я уночі!
І пестоці звабліві Пенелопи...
А решта все – на манівці!
Мораль уся ота – до жопи!

**З румунської переклав
Ігор ГУРГУЛА**

Корнелій ІРОД

ПЕРУКАР ЛУКА

(Із циклу ПРОМАХИ)

У 50-60-х роках минулого століття майстер Лука вважався одним із кращих бухарестських перукарів. А попав я, як кажуть, до його рук зовсім випадково.

Тоді я був, мабуть, на другому чи третьому курсі Бухарестського філологічного факультету, отже було то в 1956 або '57 році, коли познайомився з Лукою, котрий працював у центрі міста, в отій перукарні, що й нині біля кінотеатру Патрія. Була вона тоді одна з найкращих та розкішніших перукарень підприємства «Гігієна», а тому для студентських гаманців – недосяжна, себто, не пхай свого носа до чужого проса...

Але одного дня бачу свого друга й колегу Євгена Мігайчука свіжо підстриженим і то дуже успішно, а тим більше – нова зачіска йому справді личила, бо Євген був низький, гладенький, круглолиций, а нова стрижка, на диво, ніби підвищувала його трохи, виструнчувала, а головню, дуже вдало перетворювала його обличчя, схоже, взагалі, на спілий та веселий гарбуз. Мені дуже сподобалася нова Євгенова стрижка, а тому я похвалив і зарозом поцікавився:

– Хто тебе підстриг, Євгене? Выглядаєш чудово!

– Правда? Підстриг мене один дядько, що біля Патрії. Бо минулого разу підстригли мене насміх в перукарні недалеко Університету, після чого виглядав я, мов обскубана капуста, пам'ятаєш? Тому цього разу подумав вибрати кращу перукарню. Заходжу я, значить, у розкішне, хоч не надто велике приміщення перукарні, у центрі, оте що біля кінотеатру Патрія, але спершу став розглядати, котрий з перукарів кращий (Євген завжди був дуже вимогливим, аж дріб'язковим). В тій перукарні, бачу, чотири майстри – три старші, а один молодший. Три стригли, а один голив якогось поважного пана. Старші перукарі працювали якось без охоти, нудно, а молодший рухався жваво і видно було по ньому, що працював радо, ажусміхався, і, певне, бажав бути і він задоволений результатом своєї праці, не лише клієнт. Отож, вибрав я його. Першим закінчив свою роботу старший перукар, той що голив пана, і запросив мене на звільнене крісло, але я відмовив і сказав, що прийшов до... – і вказав молодого перукаря. «А, ви до Луки...» – кисло промимрив він. Я почекав ще кілька хвилин, а коли Лука закінчив стригти свого клієнта, я підійшов до нього. Він зустрів мене усміхаючись і запросив сісти.

Потім, натискаючи ногою на педаль, підняв крісло, щоб зручніше було підстригати. Далі він обійшов мене, уважно обзираючи мою зачіску, а вкінці взяв зі столика журнал «Мода» й дав його мені: «Вибиріть собі, – каже, – звідси зачіску». Я, трохи засоромлений, подумав якось пояснити йому, вибачаючись: «То в провінції мене так шкарадно підстригли...» – збрехав я. «Мда... – проджмелів Лука, перелистував разом зі мною журнал і вкінці вказав пальцем: – Гадаю,

**В редакції педагогічного видавництва
(Корнелій Ірод, Александріна Бутояну
і Євген Мігайчук)**

вам така зачіска буде личити». Я погодився, а він за кілька хвилин певними та швидкими рухами підстриг мене ось так. А, кажеш, тобі подобається теперішня моя зачіска? – задоволено поцікавився Євген. – Іди і ти до нього, коли хочеш, але мусиш знати, що у нього стрижка не коштує півтора лея, плюс 50 банів чайових, як у інших, а 2 леї, плюс 1 лей на чай.

Через якихось два тижні, коли настав час підстригатися, подумав і я піти до Луки, та ще й тому, що на факультеті секретар молодіжної організації запобігливо, але й загрозово застерігав хлопців, щоб не носили довге волосся, бо то ознака буржуазного впливу...

Коли увійшов я в не дуже простору перукарню, два із старших перукарів не мали клієнтів, і один із них запросив мене сісти в його крісло, але я відмовив, бо, кажу, я прийшов до пана Луки (в ті часи студенти вживали слово «товариш» лише у більш-менш офіційних ситуаціях).

(Продовження на 32 с.)

ПЕРУКАР ЛУКА

(Продовження з 31 с.)

Почувши своє ім'я, Лука, молодий чоловік якихось тридцяти з чимось років, не дуже високий, повернувся і глянув у мій бік, дивуючись, мабуть, що якийсь незнайомець вказує його по імені, принаймні мені так здалося, але тоді ж перукар усміхнувся професійно:

– Триватиме ще, мабуть, десять хвилин, – застеріг він.

– Нічого, – відповів я, – почекаю.

На Луковому кріслі сидів п'ятидесятилітній мужчина, котрий, здавалося, задрімав – від певного задоволення, розуміється – бо перукар злегка на-милував йому бороду повним білої піни помазком. Намилення тривало досить довго. Потім Лука взяв бритву і спритними рухами провів туди-сюди по висячому на стіні ремені. Мужчина, не розплющив очі і тоді, коли відчув дотик бритви до свого обличчя. Аж коли гоління закінчилося і Лука запросив його (дуже ввічливо) нахилитись над раковиною, щоб він помив йому обличчя, той розплющив очі якимось незадоволено, мабуть, тому що закінчився приємний для нього момент. Швидкими і певними рухами Лука сполоскав йому свіжопоголене лице, витер м'яким рушником, залив жменею одеколону і знову витер, далі замахав рушником, щоб охолодити, потім умочив пушок у пудру й напудрив злегка, а вже вкінці відступив на крок і нахилився церемонно перед елегантним клієнтом:

– На здоров'я, добродію!

Мужчина, котрий під час останніх Лукових процедур знову заплющив очі, не сказав нічого, а лише вказав пальцем на свій ніс.

– А, так-так... – вибачився перукар.

Він взяв малого розміру ножиці і відтяв волосинки, що стирчали з правої ніздрі його носа. Далі взяв віничок і став чистити клієнтові картатий піджак, хоч, на мою думку, цього не потрібно було, оскільки той не підстригався, а голився і отже волосинок не могло знаходитись на його піджаці. Мужчина сягнув у внутрішню кишеню піджака за гаманцем, вийняв 25 леїв, засунув банкноту в кишеню білої, мов лікарської, блузи Луки і сказав:

– Післязавтра прийду голитися раніше – о восьмій. Щоб ти був вільний.

– Гаразд. Жду вас. Будьте здорові! – відповів Лука і провів поважного клієнта два-три кроки в напрямку вхідних дверей.

Лука крутнувся, кивнув мені пересісти з банкетки на звільнене його робоче крісло і подався до касирки, мабуть, щоб оплатити гоління клієнта в картатому піджаку з тих грошей, які йому той засунув у кишеню. Повернувся швидко, припасував висоту крісла й усміхаючись сказав:

– Я тебе не знаю, а бачу – ти вперше прямо до мене. Підстригатися?

– Так...

– В такому разі, – повів Лука вдавано серйозно, – якщо тобі стрижка сподобається, ти змушений будеш стати моїм постійним клієнтом, зрозумів? Інакше – куца твоя година! – весело засміявся перукар. – Учень?

– Ні, студент. Мені сподобалося, як підстригли ви мого колегу і...

– А, пан студент? Я радий, що приходять до мене студенти, але попереднє моє застереження не міняється: якщо будеш задоволений стрижкою, станеш моїм постійним клієнтом, інакше... – сміється знову. – Ану, подивимось – розкуйовдив він моє волосся. – Так. Але наступного разу, власне, кожного разу приходь з немитим волоссям, бо свіжопомите розпушується й обманює мене, розумієш? А зараз у пана студента якесь спеціальне бажання? Якесь модна стрижка? Бо ви, студенти...

– Ні. Як ви гадаєте, тобто яка стрижка вважаєте, що мені підходить, але не надто коротко.

– Зрозумів. Браво! Це мені подобається.

Лука покрив мене аж до підборіддя білим полотняним простиралом, зачесав і став підстригати. Рухався він швидко і впевнено, але взагалі нічим не відрізняючись від інших перукарів. Закінчив швидко, побрив потилицю, потім замотав навколо моєї шиї рушник і звелів, щоб я нагнувся над раковиною.

– Трохи нижче, – сказав він.

Я зрозумів, що перукар збирається мити мою голову, і я поспробував уникнути цього, бо я таки вчора мив своє волосся, а крім того мав я в кишені лише 5 леїв.

– Не треба... Я вчора мив голову, так що...

– Видно. Але ти казав, що прийшов стригтись, а не вчити мене ремесла, – вдавано сердито сказав Лука і швидко додав сміючись: – Крім того, ти сказав підстригати тебе, як я вважаю. Не так казав?

– Так, але...

– Ніякого «але» – мовчи! – Лука нагнув мене над раковиною і взявся мити мою голову.

Рідке мило, яким мив він мене, пахло дуже приємно, але було мені не до того: я просто боявся, що не вистачить грошей.

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

Свята Покрова

(1 / 14 жовтня)

Свято Покрови Пресвятої Богородиці, зазвичай, називають святом Покрови чи день Святої Покрови.

Покрова Пресвятої Богородиці – празник православної церкви, якому колись у нас надавалось особливе значення. В основу свята лягла подія, яка мала місце в Константинополі в X столітті. Під час війни із сарацинами місту загрожувала небезпека, але і цього дня святий Андрій юродивий із своїм учасником Епіфанієм, находячись у Влахерійському храмі Богородиці під час всеношної, побачили в повітрі оточену безліччю святих Божу Матір, яка розгорнула свою Покров (амофір) над християнством. Підбадьорені, греки відбили сарацинів. В честь Покрови Пресвятої Богородиці існують акафісти, богослужіння в цей день присвоєно особливе „величання“.

Це свято вказує, що Божа Матір була об'явлена покровителькою землеробства. Свято широко відмічалось в християнському побуті. Воно збирало довкола себе численні побутові признаки про закінчення польових робіт.

На Покрову починали закормлювали скотину і відтепер її держали дома.

З цього дня починалися весілля, Покрова вважаючись покровителькою весіль і подружжів. Дівчата вірили в силу Покрови сприяти шлюбу. Зранку бігли до церкви і ставили празничні свічки. Існувало повір'я, що котра з них раніше поставить свічку, та і раніше заміж вийде.

Покрову вважали початком зимового періоду. Побутувало прислів'я: „Покрова накриє траву листям, землю – снігом, воду – льодом, а дівчат – шлюбним вінцем“.

По прикметах на Покрову передбачали, яким буде наступний рік:

Коли на Покрову вітер, то й весна буде вітряна.

Як на Покрову з півдня вітер, буде тепла зима.

Якщо до Покрови журавлі не відлетять, зима наставатиме поволі.

Прийшла Покрова – всохла діброва.

Хто сіє по Покрові, не має що дати корові.

Малюнок Михайла ТИМОШЕНКА

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 290-291)

Гафія глянула несміло на мужа та зніяковіла. Не відповіла на його злісний натяк. Вирішила мовчати, як мовчала і дотепер перед людськими злими язиками і різними жіночими наклепами, котрі не бачили купи різного сміття у своєму подвір'ї та старались кожного разу поранити її і принизити.

Знала, що наступає сімейна гроза, а, може, і повинь, котру вона не буде в силі зупинити або, хтозна...

«Добре, што хлопці пушли куди котрий та не будут свідками на сесю ісповідь, хоть би тепер... Але най буде, як буде! Я провинила... я буду відповісти», – вирішила бідна безпорадна жінка та втерла рукавом сльози.

– Як вижу, маєш і малих діточок... – запитав зухвало чоловік, ще більше роздратований її мовчанням.

– ...

– Чія дитина, жоно? – спалахнув він і різко піднявся на ноги.

– Моя, – відповіла тихо жінка.

– Хто юй няньо, най 'го уб'ю? Шлях 'му тот! Та й тебе загребу разом із твоїм збіщам¹, шлюндро проклята! – процідив крізь зуби сердитий чоловік, котрим оволоділи ревності, біль пораненої чоловічої гордості лиш підсилювався стражданнями, пережитими під час війни і полону, які зробили його вкрай дратівливим, і будь-яка дрібниця могла породити в його душі почуття злості і бажання помсти.

Гафія завмерла.

– Кажи скоро, – розплютився він, вхопивши Гафію за лікоть!

– Ніхто, – промовила тихо перелякана жінка.

– Як ніхто? Не був сятий дух... Де є, най са порахую із ним? Говори, відьмо! – штовхнув він її.

– Нігде! Не звідуй! Удчеписа!

– А ти што, ковдуше мохнатий, прийшов-єс суди непрошений та вже берешса до мами. Не є ти сором? Забериса удсі! Гайда! – раптом втрутився у розмову старший син, котрий, почувши з-за тину погрози невідомого, стривожився та прибіг виручати матір.

– Не є ніякий ковдуш, ото – ваш няньо. Вернувса із війни дому тепер у ряди-годи. Слава Богу, што живий! Вклониса 'му файно та подай руку, – пояснила скрізь сльози Гафія, а потім, мов нічого не трапилось, налила теплої води для нього у цебрик, всипала туди пригорщу солі, золи і оцту, щоб скупався, поголився і переодягся, боялась, щоб не приніс із собою якусь хворобу чи вошей або корости.

– Який няньо, што ні не осявса добре на дривутни, а тепер, «ні сіло, ні впало», вже береса до сварки і загрожує вам? – запитав обурений син.

– Ви були зовсім малі, коли ун пушов із дому та не знаєте єго. Ваш няньо – добродушна, роботяща людина, але через войну пережив усякого, а до того страшно перемучений. Його дорога до нас була дуже довга і тяжка. За ото так скоро запаливса тепер. За туйки годів по чужині ваш няньо удучівса уд хижі і нас, а ми уд него. Не звертай увагу на всяке! Пруйде! Потроху присохтуємеса² одні до одних та буде добре... Майте лиш терпіння, діти! Будьте послушні! Любіт єго і поважайте, бо вам няньо! – заступилась за чоловіка Гафія та старалась якось захистити дітей і себе від непередбаченого. Добре розуміла, що її сімейна зрада і невинне дитя, котре вона привела на світ, не припало зовсім йому до душі, а головно тепер...

Іван не ревнував її ніколи, мав довір'я, хоч і не любив її. Але тепер вона «согрішила» та порушила сімейний кодекс, здавна добре закорінений у совісті рунян. І цього він ніяк не міг простити.

Але і вона чим була винувата? Осталась одна поміж звірів, де не було кому заступитись за неї, де не мала ніяких прав?

«Ся дитина – невинна, прийшла на світ і туйко. А я як мама довжна 'ї уростити, уховати і охоронити, бо хоть як не було б, із-пуд мого серця упала», – думала Гафія, дивлячись на донечку, і тепер уперше замилювалась нею, промовивши в думці: «Господи, прости мені грішную та змилуйса, сохрани її і нас уд усякого лихого!»

– Але і нам не було легко самим тягнути за плуг туйки годи, – кинув невдоволено син. – Ви одна нас уростили, як могли. Война і голод були і в нас, – заступався він за матір.

– Не було ні нам легко, синку. Але ми були дома, пуд своїм дахом та їли теплу лойбанку³ і храбуст⁴, хоть і пусні.

Печиріпа, почувши натяки сина, одразу замовк та уже не допитував Гафію. Помився та причепурился трохи, потім пішов оглянути своє обійстя, котре потерпіло без його рук, а далі і Дуброву, де мав колись кошару і ботей овець.

Два тижні не виходив із дому. Відновив паркани разом із синами, котрі потроху привикали до батька, почистив город, причепурился подвір'я, відремонтував колибу і кошару, бо мав намір знову взятись до вівчарства. Авжеж, так шукав собі діла.

У хаті бував рідко, обминав Гафію і її дочку, котра своїм веселим дитячим лепетом дратувала його. Зустрічались тільки під час обіду, а спати лягали кожний у своє ліжко. Та хоч уже не розпитував Гафію і не сварився, сімейна атмосфера залишилась напруженою і пригніченою, як перед бурею.

Трохи оговтавшись, Печиріпа вийшов і поміж люди. Всі зацікавлено гляділи на нього, як на циганського ведмеда, та

розпитували про різне: де сидів? Чому? Чи не заснував собі десь нове гніздо? Чи не покинув Гафію? Всі ці запитання теж дратували його.

Але сільського язика не зупиниш ніколи, можна лиш нехтувати ним, поки якийсь нове чудо не приверне увагу сільських базік. Його ж поранена чоловіча гордість не дозволяла йому цього та завела його до корчми, бо як казав хтось: «жінка захищається слізьми і криком, а мужчина – горілкою і кулаком».

Завжди невдоволений Печиріпа тепер підпивався часто, блискав та гримав на всіх, навіть і до бійки прискакував. До ніякого діла не брався. Ходив сам не свій, як нічний привид.

Сварка, сльози і страх охопили його сім'ю, як плютка кволу рослинку, і не вгавали. Навіть і його сини вже жаліли, що батько повернувся додому, бо в їх очах він залишався чужою і хворою на голову людиною, що пригнічує їх і зворушує сімейну тишу. Так тривало, поки не дізналась Василина Довганова.

Пожалівши Гафію і її дітей, застала Печиріпу одного ранку тверезим на дорозі і сама почала з ним розмову. Хотіла якось допомогти їм та прочистити каламутні води, котрі після його повернення хлинули у його подвір'я, як повинь. Подумала, що таке могло б трапитись і з нею, коли застав її п'яний москаль одну у хліві, але, на щастя, її виручив старшина.

– Слухай, Іва! – почала вона зразу. – Прощай Гафію! Не із своєї волі она привела на світ сесю дитину. Ти не знаєш, што туй було і як бідували наші молодичі, де за кожним плотом вартував їх якийсь розпусний безбожник. Ти не знаєш, кулько сорому і ганьби перенесла она, бо не мала з ким ні порадитиса, ані кому поскаржитиса. Война була усюди. Навіть і в людських душах. Ви, мужчіни, пушли у войсько із пушков боротиса за чужі і дідькові інтереси, а ми, жони, остали із порожніми руками і голим серцем. Воювали і ми дома, із недостатками та тяготами за свою фамелію та, кулько могли, охороняли дітей і свою честь. Война не жалувала нікого, абе-с ти знав!

Ану, подумай і на себе! Ти у всі сесі годи був сятий?... Я не вірую. Так што дай жоні покоуй та й дитину не смішкуй і не перепужай! Дівчинка – файна і здорова. Розвеселила всю хижу, а на твою старість буде добров пудпоров. Не є доста, што не буде знати ніколи, хто був тот «ніхто», што збив із її мами сміх, а она народилася? Што хочеш добити Гафію та скоїти якусь напасть? Так, як учинили і другі ревнивці і нерозсудливі? Та котрі, аби село не говорило, покляли вину на всякі неясні і непевні пригоди. Ци хочеш, аби жона стратилася із-за тебе та лишила дітей сиротами, а тебе одовцем? Хочеш аби мучила тебе совість ціле життя? І ти – уже не молодяк! Думаєш, што другі молодичі дурні та будут скакати за тобов, коли узнают, што ти накоїв? Не думай! Ніхто не вішає колачі на терня...

Схамениса, чоловіче! Розсуди собі та не веди себе по-дурному! Улікуйса уд усяких дурних думок та припущень.

Што було – не вернеш, а што буде – залежит уд тебе і сятото Господа. Лишай дурну гордість, котру топиш із цімборами у п'янстві, та бериса до діла. Они – не до тебе тепер, а ти – не до них. Пробудиса із сеї темної ночі та не лізь у її клочка! Гадкуй свою фамелію і радуйса юй! Бо все, што росте у вашій загороді, тепер є і твоє. Радуйса та хвали Господа, што прийшов-єс дому цілим та найшов-єс усьох здорових. Не муч невинних та люби дітей, бо де діти, там і щастя!

Печиріпа не перебивав Василину і не сперечався. Зрадів, що зустрів її після стільки років і замилювався нею. Знав, що має рацію, вислухав її уважно. Замислився, а потім мовчки віддалився, лиш прошептавши тихо:

– Будь здорова, Василинко!

– Боже поможи і тобі прояснити думки!

Печиріпа після тої розмови із Василиною Довгановою не зайшов більш до корчми. Взв'язав до господарства, а під осінь купив дюжину овець та повернувся знову до вівчарства. Потроху при звичаївся і до сімейного життя та заспокоївся, а згодом полюбив і Гафію дочку. Дівчинка вродлива і говірлива завжди бралась до пустощів та веселила всіх. Росла поміж старшими братами, як ромашка у спілому житі.

Коли підросла Ілянка, стала на допомогу матері. Але після одруження синів, Гафія захворіла та незабаром і померла, залишивши Ілянку сиротою, а Печиріпу одовцем. Виплакалась бідна дівчина, а потім взялась до діла та заступила свою матір, як справжня господиня, поки не одружилась і вона. Та хоч і переселилась до свого господарства, доглядала часто і «батькове» обійстя, що радувало старого. Бо, як признався він сам одного разу: «де жіноча долоня гладить, там усе цвисте. А моя Ілянка – золото».

«Та хіба не було доста того, што було?» – думала Петриха. «Тепер застало їх і се друге нещастя. Але якос буде!.. У суботу спечу хліба у печі, зварю голубцю та пожену дітей знати Печиріпу, што діє, бо остав сам, бідолашка. Хоч і маот єго діти гадку за него, а Ілянка заходить зараз кожної днини, бо живе близько, зрадуєса і моему хлібови...». Потім думки перейшли на сина Андрія: «Ба ци што хотів-ми казати ун сночі? Поводився якось чудно муй синок, коли прийшов дому. Зазвідую я шпігаря завтри! Хто знає, што крутит і ун...»

З такими думками і заснула.

(Далі буде)

¹ Збіща – тут виродок.

² Присохтуватиса – при звичаїтись.

³ Лойбанка – суміш кислого молока із водою, яка добре гамує спрагу. Колись руняни брали її у поле на роботу під час спеки. У переносному значенні: борщ, суп.

⁴ Храбуст – листя із буряків, капусти та різного дикого зілля, котрим руняни влітку годують свиней, щоб не зажирили та із котрих під час голоду готували борщ.

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

(Продовження з № 290-291)

Свальба. Філини

На другий-третій вечур, або через тиждень, молоді гия аби несли колачі до кумув, – так робляться філини.

На філини куми кликали старію, братів, сестер обох молодих, стягаря, дружку. Всі приходили, і куми чістовали філин (бо куми були чістовані на свальбі).

Молоді на філини приносили два великі колачі і горівки, а куми кликали смичок (музик) і гуляли аж до рана.

У тиждень пуслі свальби брала молода і паковала бесаги молодому, бо гия іти у бутин гроші заробити.

Українська православна церква в Полянах, 1946 р.

Зберавса молодий из ньємом та й тестем, брав бесаги на плечі, сокиру, сабіну, пилу, шпатлю і рушав у бутин далеко у світ.

Молода оставаласа из тешшов та й кумнатами дома коло хижі робити, ште бет тешша казати.

Дома молода ходила у платку, а коли гия було іти у село за млином (мука), нахтов (гас) або за иншим, молода носила чіпец.

Чіпец – се таке, як шличьок укусичаний – аби виділи легіні і тоті, котрі не знали, што она са виддала і аби са булше не чіпали до неї, бо она виддана.

Як доносила молода девіть місяців чіпец, усі знали, што она виддана і нашласа у тих двох молодих дитина. А дитину гия купати-мити.

Як са купат дитина

Дауно діти чінили са дома, не було шпітарні (лікарні), і у кождум потоці була одна жунка стара, котра мошила діти, і казали юй моша, а у Солотяну була моша Рикаляна.

Моша, як са учінила дитина, рубала дитині попок, клала дитину у платинку (хустину) і подавала мамі дитини.

А як загоївса попок, гия було купати дитину.

Приходили баби тої дитини, кума та й моша і помагали молодуй мамі купати дитину. Клали воду теплу у цибер, робили хрест ножем на туй воді три рази і казали «воймньотца і сина, і сятого духа, амінь» (во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь), сипали води священної і казали: «аби-с такий чістий, як ся вода, та й аби-с послушний і богобуйний», клали дванадцять фур косиць (квіток) из вінка из свальби, вид князя, нівіски та й из стяга і казали: «який файні і шукані сі косиці, аби такий сес легінь/дівчина», клали срібельні гроші і казали: «аби був/була багатий/-а і шукан/-а, як гроші», клали мед і казали: «аби такий/така солодкий/-а діукам/легіням, як мед», сипали горівки і казали: «аби-с такий/така лакомний/-а і шукан/-а, як горівка», бо давно не було горівок, як тепер.

Брала мама тот купіль, робила хрест на нюм і, аж був легінь, виливала там, де са сходили-розходили дороги, аби тому легіневи були розтворені дороги і усякі двері, аж була дівчина, несла мама і виливала у городец на косиці, аби така була шукана і шанована, як косиці у городци.

А у пояс тим, котрі імали уповивати дитину, клали тих косиць из купеля, гроші срібельні, букатку (шматочок) из пупка, што моша рубала, часнок, тімнян, соли та й миру і зашивала мама пояс черленов нитков, аби ніхто не муг дитину изурочіти.

Як дитина сповнила сім году, давала мама дитині розв'язувати тот пояс, – як дитина розв'язала пояс, так розв'язувавса туй дитині розум.

Зато дівки пораз співають так:

Та уже плела мама вінчік,
на голу не клала,
роз'яжи ми, мамко, світок,
як іс заязала

А я ти не язала,
язала ти доля,
не могла тя обминути
на широких полях.

Полянська родина Рекало, 1910 р.

Полянські вірування про дітей

Аж са трафяло, што у якоїс молодіци умирили діти малі одно за другим, тогді кликали одну жунку, котра імала много дітей, што ні одно юй не умерло (бо казали, што імат парть на діти), та й мама дитини малої продавала свою дитину туй жунці куруз оконце, і видтак тот дитина не умирала і не була битежковата.

А як дитина виросла май велика, кликала мама тоту жунку і видкупувала сі назад дитину.

***

А вінок і косиці из свальби клалиса за козел у хижі, де імали жити тоті двоє молоді, аби такий були з'язані, як кузлі на хижі.

А коли дитині випав зуб, клали зуб у боцик (грудку) кулеші і давали дитині, аби метала через дах хижі і аби казала: «вороно, бери сес зуб костяний і принеси мені золотий».

І аж дитина перевержет зуб через дах, зуб виростит споро, аж ніт – май тупо.

А я коли-м метау боцик кулеші из зубом через дах, боцик са розбив, упав у траву, а я шукав тот зуб і рув-ім цілу днину, журичаса, што ми зуб не виростит.

***

Аж дитина мала не спит, лиш ревет, видвертаютса несп'ячки. Ідут і збирают дримнюху (рослина) у борозні, бо зато і кажетса: «спиш, як дримнюх у борозні», варят чай, мюют дитину тим чаєм і дают його пити дитині, і спит тот дитина до на другу днину.

***

Аж мама дитини імала кудас іти та не ймала из ким лишити дитину, а дитина спала, брала мама мітлу і клала коло дитини, аби ни пришла лісна та аби юй не обміняла дитину.

Казалоса, што одна жунка, яка лишила дитину саму спячи, коли прийшла – дитина лиш рувла і рувла. Видвиртали баби несп'ячки, мили дитину дримнюхом, давали чаю з дримнюха, а дитина рувла і рувла.

Пушли далі до одної старої жунки і приказують, ште є дитині.

Кажет їм стара жунка:

– Може, дитину обміняло?

– Та не знами, може, – одказують.

– А не лишала-с дитину саму?

– Лишала-м.

– Но, знаш ште, іди дому, напали піч, аби була черлена, і кажи, што палиш дитину у пічі.

Пушла молодіця та й так изробила, як юй казала стара жунка, і коли брала дитину аж нести ид пічі, тогді пришла лісна і крікнула

– На сі дитину твою та подай мою! – і заміняла діти, і пушла.

За тото кажетса, што аж є чьорган (мітла) коло дитини, а верез одвірка у хижі тімнян і одолян коло дитини, лісна не ідет ид туй дитині.

Кажут, што лісни у бердулю Соколускум-Полянах співали:

Аби не тімнян та не одолян,
не один був би муй Іван.

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

Дитячі сторінки

Оксана СЕНАТОВИЧ

ДМИТРИК ВИЗБИГУЄ ЛІТЕРИ

(Оповідання)

Мати міряла Дмитрикові ногу. Приклала шнурочок вздовж босої ноги, де закінчувався найбільший палець, зав'язала вузлик. Івасик, братик Дмитриків, теж визувся, чекав, що і йому зніматимуть мірку. Але ні. Шнурочка не вистачило, та й в школу цього року він ще не піде. Нових черевиків не куплять йому.

Мама поїхала до міста, а хлопці подалися на луг. Івасикові здавалося, що він вершник, бо зробив собі коня з тички. Дмитрик попереду біг, бо справжнього коня не мав, а на іграшкових вже не їздив.

На лузі зішлись три верби погомоніти поміж собою. Побачили хлопців і почали кликати їх. Хлопці й чекали цього. Підбігли, чемно вклонилися. Івасик пустив коня пасти в траву, дивиться найстаршій вербі в очі. А верба питається в нього:

– Івасику, ти хочеш ходити до школи?

– Дуже хочу, але кажуть, що я замалий. Ось Дмитрик восени піде до школи, і йому сьогодні мама нові черевики привезе.

Верби похилили голови в Дмитриків бік, а він хвалиться, що читати вже вміє.

– Читати вмієш? А прочитай-но нам, що на небі написано.

Написано на небі? Хіба небо книжка, що читати його можна? Дмитрик задер голову, нічого не бачить, що можна було б прочитати.

– Там тільки сонце і три хмарки, – каже він.

– О, лічити вмієш! Але ми просили тебе читати.

– Сонце подібне до літери «О», а он та хмарка – «Л», тільки трохи розлізлася, ніби хто на неї водою бризнув.

Верби не читали книжок, не знали ні «О», ні «Л». Але небо говорило з вербами так, як книжка говорить з тими, хто читає її. Сонце світило вже по-осінньому, говорило, що за літо втомилося і тому тепер лягатиме раніше спати. Хмар в небі – небагато. Не туляться одна до одної, бо небо за літо нагрілося, і їм поки що не холодно.

Верби розповіли хлопцям про сонце, про хмари і про осінній ліс, який мріє вдалині. Кожну осінь здається вербам, що ліс хоче кудись вирушати, бо з зеленого робиться синім, а з синього жовтим. Заспокоюється тільки тоді, коли зима покладе на нього свою білу долоню.

– Хіба книжки вам про це не розповідали? – запитали верби.

Дитячі сторінки

– Книжокми ще не вміємо читати, – заступився Івасик за братика. – Дмитрик в букварі тільки почав складати літери.

– Складати літери? Як це складати? Так, як сіно складають в стоги?

Дмитрик осмілів. Розказав, як одну літеру до другої прикладає. З трьох літер уже може вийти слово.

– Ось слово ЛІС, перша літера «Л» – як та хмарка. Друга, – Дмитрик кинув очима докола і зупинився на тичці, – друга «І», як цей кінь. А третя, як ваш зігнутий стовбур, вербо, – це «С». А разом буде ЛІС.

Дивувалися усі. Дмитрик дуже зрадів, що так гарно пояснив вербам. Івасик збентежено оглядав свого коня.

– Маленьке «і» має крапку зверху, – додав Дмитрик, – але ж твій кінь теж не дуже подібний до справжнього.

Як дивувалися верби, то, навіть побачивши

це, переповісти неможливо. Так написано в книжці? Ану покажи нам ту книжку!!! – хотіли попросити верби, але з дива оніміли.

– Івасику, дай я трохи поїжджу на твоєму коні, – попросив Дмитрик, – і підемо додому, напевне, вже черевики є.

– Вже є, – підтакнув Івасик, нарешті зрозумівши, що він, поки стане школярем, може і Дмитрикові черевики доходити. А братові до школи потрібні обов'язково нові. Щоб навчитися читати, треба добре набігатись. «О» є на небі, «С» на лузі, а «Н», як показував недавно Дмитрик, сидить на перелазі. Поки Дмитрик визбирає їх, поки в буквар поскладає!

Дмитрик піде в школу, а Івасик буде мамі допомагати льон тіпати. Візьме горсточку льону і попросить висукати шнурочок. На друге літо поміряє йому мама ніжку і поїде по нові черевики. І вслід за Дмитриком побіжить Івасик визбирувати літери.

Я і мама

Слова і музика Віорела КОТИКА

1. Я і мама – супер пара!
Мама – руса, я – білява.
Кажуть, що ми однакові,
як два зернятка макові.
У нас кучері шовкові,
навіть очі волошкові!

2. Хочу бути я, як мати:
все на світі добре знати.
Так, як мама, вишивати,
прясти, прати, танцювати,
смачно їсти готувати
та ще й на гітарі грати!

3. Я і мама – супер пара!
Я – струна, мама – гітара.
Я для мами заспіваю,
затанцюю і зіграю,
бо я матінку рідненьку
усім серденьком кохаю!

Грицько БОЙКО

СЛОВО ЧЕСТІ

У Топтайла й Топталіни
Три ведмедики, три сини:
Туп, Туптій і Тупотій.
Туп – ведмедик головатий,
А Туптій – то вайлуватий,
Тупотій же був – крутій.

Топтайлина, їхня мати,
І Топтайло, їхній тато,
Вчать ведмедиків малих,
Щоб росли вони кмітливі,
Добрі, чесні і правдиві
Між ровесників своїх.

Якось вранці ведмежата
Попрохали маму й тата:
– Дайте нам нові вудки,–
Хочем рибки наловити...
Годі в лісі нам сидіти,–
Відпустіть нас до ріки!

– До ріки? – сказала ненька.–
Туп з Туптієм ще маленькі,
Страшно так на річці тій...
– Слово честі, мамо й тату,
Буду менших доглядати! –
Мовить старший, Тупотій.

От прийшли вони до річки,–
Та не ловляться плотвички.
Туп і каже: – Хто не зна?
В комишах, на тому боці
Є плотва на кожнім кроці!...–
А Туптій: – Де взять човна?

– Вже нас човен дожидає! –
Тупотій відповідає,–
Лиш Боброві я гукну...–
А Бобер: – Будь ласка, синку!
Тільки вернеш за годинку...
– Слово честі, поверну!

Припливли вони й схопились:
– Черв'яки кудись поділись! –
І надумав старший брат:
– Ви лишайтесь з вудками,
Ну, а я – за черв'яками
На човні, – туди й назад.

Туп сказав:
– Без тебе страшно! –
І захникав бідолашний.
А Туптій: – І я боюсь!..
– Та чи я вас тут покину?
Слово честі, за хвилину
З черв'яками повернусь!

У човні вже Тупотійко,
А навстріч зайчаток двійко:
– Тупотію, покатай! –
Взяв зайчаток він катати,–
Підбіга зайчиха-мати
І кричить: – Ану, вертай!

– Ну, дозволь нам покататись!
Що із нами може статись? –
Зайченята кажуть їй.

– Не турбуйтеся за маленьких!
Слово честі, ми швиденько,–
Заповняє Тупотій.

Відпливають від загати...
Раді-раді зайченята:
Перед ними даль ріки!
Тупотій розвеселився,
Так за весла ухопився,
Що й забув про черв'яки!

Раптом – що це?
Закрутилось –
Серед виру опинились,
Понесла їх бистрина.
Не одна пройшла година,
А вони плывуть невпинно,–
Не спинить ніяк човна.

Як навколо ніч настала,
Аж тоді вони пристали
До якогось острівця...
Тут знайшла їх ведмедиця...
Та на тому не скінчиться
Невеличка казка ця.

Мабуть, кожен зрозуміє:
Отакого Тупотія
Присоромить дівтора.
Обдурив він: маму, тата,
Одного й другого брата,
І зайчиху, і бобра.

Всі вони його чекали,
Всі вони його шукали,
Всіх підвів він...
А чого?

Слово честі – мудре слово.
Слово дав – обов'язково
Скрізь дотримуй ти його!

Сергій ВОСКРЕКАСЕНКО

ВІРШИКИ-ВЕСЕЛИНКИ

ТАТКІВ ПОМІЧНИК

Мишко Данькові каже:
– Слухай-но,
Давай сьогодні підемо в кіно!
– Не клич мене сьогодні ти,
Я мушу таткові допомогти.
– А що йому ти будеш помагати?
– Мої уроки готувати.

ДИВИНА

Прибіг, задихавшись,
Андрійко з школи:
– А наша вчителька
Не бачила коня ніколи!

– Ти звідки взяв це? –
Озвалася сестричка Алла.
– Я змалював коня,–
Сміється хлопчик у рукав,
А вчителька у мене запитала:
«І що ж це ти намалював?»

ФУТБОЛІСТ

Прибіг Іванко з школи й миє руки,
І шапка в нього теж уся в грязюці.
Матуся свариться:
– Чия робота це, чия?
– То хлопці, мамо, слово честі,
то не я...
– Що – хлопці, що? –
у нього мати запитала.
– Вони моєю шапкою
в футболі грали...
– А ти ж де був? –
тут батько закричав.
– А я... а я... ворота захищав.
~~~~~

Українські народні притчі

ПРИТЧА ПРО ДРУЖБУ

Було собі два друзі. І дуже міцною була їхня дружба. Якогось моменту друзі посперечались, і один з них дав ляпаса іншому.

Останній, відчуваючи біль, але нічого не кажучи, написав на піску: «Сьогодні мій найкращий друг дав мені ляпаса».

Вони продовжували йти, і знайшли оазу, в якій вони вирішили скупатися. Той, який отримав ляпаса, ледь не потонув, але друг врятував його. Отямившись, він почав тесати на камені: «Сьогодні мій найкращий друг врятував мені життя».

Той, який дав ляпаса, а потім врятував життя, запитав його:

– Коли я тебе образив, ти написав на піску, а тепер ти вибиваєш на камені. Чому?

Друг відповів:

– Коли хтось нас ображає, ми маємо написати про це на піску, щоб вітри могли стерти напис. Але коли хтось робить щось добре, ми повинні викарбувати це на камені, щоб жоден вітер не зміг стерти такі слова.

Давайте будемо вчитися писати образи на піску і гравірувати радість на камені.

ЯБЛУНЯ

Син спостерігав за стареньким батьком, котрий щодня багато трудився, а навесні взявся садити сад. Юнак підійшов до батька, поглянув на маленьку яблуньку, яку той старанно обкопував, і запитав: «Батьку, я бажаю тобі ще багато літ життя, але невже ти ще сподіваєшся їсти плоди із цієї яблуньки?».

«Я завжди з великою насолодою їв яблука з дерев, яких не садив, – відповів батько. – Так я намагаюся віддячити всім, хто садив сад для мене».

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Нуць ГУЦУЛЯК

ДВІ МИСКИ ПІСНОЇ КВАСОЛІ

У Гатні (сьогоднішнє – с. Дерманешти Сучавського повіту) за Австрії, розповідають старі люди, жив заможний господар Тригуб, який мав багато худоби, кілька добрих гектарів поля, яке обробляв не сам, а наймав гарґатів¹. Був він фудульним², бо мав чим фудулитися.

Одного разу Тригуб мав трабу³ аж до самого Відня. Одягнувся по-світошному: надів бамбуківі⁴ іцарі⁵, виткані у вильця, бамбуківу довгу сорочку, вицирковану⁶ й викладену⁷ чорним озором завишки долоні по полах, по краях рукавів, на плечках та ковнірі, узув боксові⁸ чоботи, підперезавши широким ременем-чересом, файно зрісував⁹ сорочку, одягнув вишиту різнокольоровою волічкою¹⁰ бондіцу¹¹ з овечої шкіри, оздоблену по краях тхорячим хутром, надів капелюх із затиканим за політичкою перцем сойки, і – з гатнянської стації¹² (як колись Леся Українка, яка пересідала тут з ґурагуморського поїзду на скорий, вертаючись із гостини у Ольги Кобилянської до матері до Чернівців, чи як Іван Доленчук з Гатни, один із групи депутатів на чолі з Лукіяном Кобилицею) – шнел цугом¹³ відправився до Відня.

Довго блукав молодий ще й показний на вигляд Тригуб по вулицях зовсім невідомого йому Відня, німецької мови не знав, лиш потрошки калічив¹⁴, намагаючись залагодити своє діло, що не знати, чи йому вдалося, бо пізніше про це не говорив нікому.

По довгому блуканню зголоднів. Вступив у ресторан. Оглянув зал, запримітив вільний стіл і присів.

Ще не роздивився, наскільки повно було людей, як кельнер підійшов до його стола, підсунув перед ним на стіл меню й жде замови.

Тригуб глянув на список, як дурне теля на нові ворота, і тицьнув напад, як у часи післявоєнної колективізації неграмотні селяни «підписувались», «добровільно» вступати у колгос.

За кілька хвилин кельнер приніс Тригубові велику миску пісної квасолі й швидко зник. Глянув Тригуб на ту «страву» й невдоволено, аж відразно-огидно скривився, «фиркнувши»: «Фе! Єк міні це в душу загнати?!» Пісною квасолею він годував тільки своїх гарґатів, угодував свині, з яких перед Різдом гарґати виготовляли для нього м'ясні препарати.

Що ж йому робити? А їсти хочеться, бо дуже зголоднів! Дивлячись вліво й вправо, Тригуб за-

примітив, що за сусіднім столом сидять чотири австрійські «латки», як з погордою, принизливо й зневажливо завжди називав всіх міщан в анцугах¹⁵, і так жадібно пожирають смажену курку, що аж за вухами тріщать!

Находить кельнер, ледь запитливо глянув на Тригуба, далі минає попри стіл австрійських «латок», а ті, не перестаючи жувати смачне печення, вигукують:

– Noch ein mal!¹⁶

«Ага! – радісно подумав Тригуб. – Зараз принесе й мені смажену курку!» З великим нетерпінням дждався, щоб кельнер знову підійшов до нього. Нарешті той з'явився. Тригуб весело і ламано по-німецьки вигукнув:

– Noch ein mal!

Кельнер трохи здивовано глянув на нього, але, запримітивши, що то селянин, швидко приніс йому ще одну миску пісної квасолі. Тригуба це майже спантеличило. Вийшов на вулицю, купив булку, сів на цуг¹ і – додому. Не знати, яким способом віденські пригоди Тригуба стали відомими в селі. Але його слуги тайком зловтішно збиткувалися над ним, говорячи: «Такий фудульний, що нема над ним. Убравси, ек на храм, гадав, що перед ним будут клонитиси, а то у Відні міг був би тріснути від пісних фасуль».

1 *Гарґат* – слуга.

2 *Фудульний* – гордий, гордовитий.

3 *Траба* – діло, справа.

4 *Бумбаковий* – бовняний.

5 *Іцарі* – домоткані у вильця штани, поверх яких чоловіки надівали сорочку.

6 *Вициркована* (сорочка) – вишита по полах та рукавах «у зубчики» і з «дірочками».

7 *Викладений* – вигаптований.

8 *Боксове* – шикарне взуття, з телячої шкіри.

9 *(З)рісувати* – спорядити у складки.

10 *Волічка* – різнокольорові вовняні нитки.

11 *Бондіца* – хутряна безрукавка.

12 *Стація* – залізнодорожна станція.

13 *Шнел цуг* – скорий поїзд.

14 *Калічити* – тут, ламано говорити.

15 *Анцуг* – міський костюм.

16 *Noch ein mal* – ще раз, повторно.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Надія БІЛИК

ЗНАЙТИ ДОМОГОСПОДАРКУ

Пізної осені, коли золотий килим ще покривав дорогу і дерева були вбрані в золотисті шати, я неквапно йшла старим містечком. Людей, як завжди, було небагато, я знала майже їх усіх і, якби не пару близьких мені людей, які жили тут, було б нестерпно нудно і хотілось би втекти світ за очі.

Та якраз зараз тікати не випадало, бо я відкрила своє агентство «Софія», яке спеціалізувалось по наданню психологічної допомоги. Робота психолога стала зараз дуже модною і багато людей надіялись з його допомогою вирішити всі свої проблеми.

Першою в кабінет зайшла жінка бальзаківського віку. Уявно перехрестившись, я приготувалась до «перших слухань».

– Ви уявляєте, я бізнесвумен, – з порога заголосила клієнтка, – і в мене немає домогосподарки. Вдома замість того, щоб відпочивати, я змушена прибирати! Я так не можу!

– Сідайте, будь ласка, – сказала я. – Давайте спочатку познайомимось.

– Звати мене Марія Петрівна, я бізнесвумен, – ще раз повторила клієнтка. – В мене є магазини і автомаїстерня. А домогосподарки нема. І чоловіка нема!

Я машинально подивилась на великий горщик з вазонком і подумала:

– Заспокоїться вона, чи ні?

А вголос сказала:

– Ну що ви, не нервуйте, з'їжте шоколадку і розкажіть все по порядку.

Клієнтка сопіла, як паровоз, ще хвилин п'ять, проте чай і шоколадка зробили її миролюбнішою.

– В мене є магазини і автомаїстерня. Це ще від моїх родичів. Ще щось нажили спільно з чоловіком. Та я все обміняла і виїхала в інше місто, щоб з ним не зустрічатись!

– А що сталося?

– Я не хотіла б це обговорювати. Це глибока душевна травма. І хоч він на колінах благав мене, щоб повернутись, я йому не простила!

«Ти б з радістю прийняла його, якщо б він погодився до тебе вернутись», – переклала для себе я її слова, а вголос:

– Ну а далі що було?

– Ой, я така збуджена, така нервова! Мені треба обстежитись! Я навіть не маю часу обстежитись на яйця глистів!

«Добре, хоч в тебе не ентеробіоз», – подумала я.

– Мені так потрібна домогосподарка, а ще краще домогосподар, щоб допомагав щось по дому – змайструвати, прикрутити і так далі. І я ж багато не хочу – щоб був чистий, акуратний і від нього гарно пахло.

«Щось в тебе занижені критерії, – подумала я. – В мене вони набагато вищі».

– Я навіть розмовляю зі своїми вазонками, – продовжувала вона. – Цілую їх!

«Називаєш їх різними іменами: Іван Денисович, Микола Петрович», – подумки продовжила я.

– Ну а жінку-домогосподарку ви б не хотіли? – запитала я.

– Жінку? А навіщо мені жінка? – перепитала співрозмовниця. – а раптом вона неохайна, або клеptomанка. Звичайно, якби вона була ідеальна... А так, я боюсь. Ні, я не хочу.

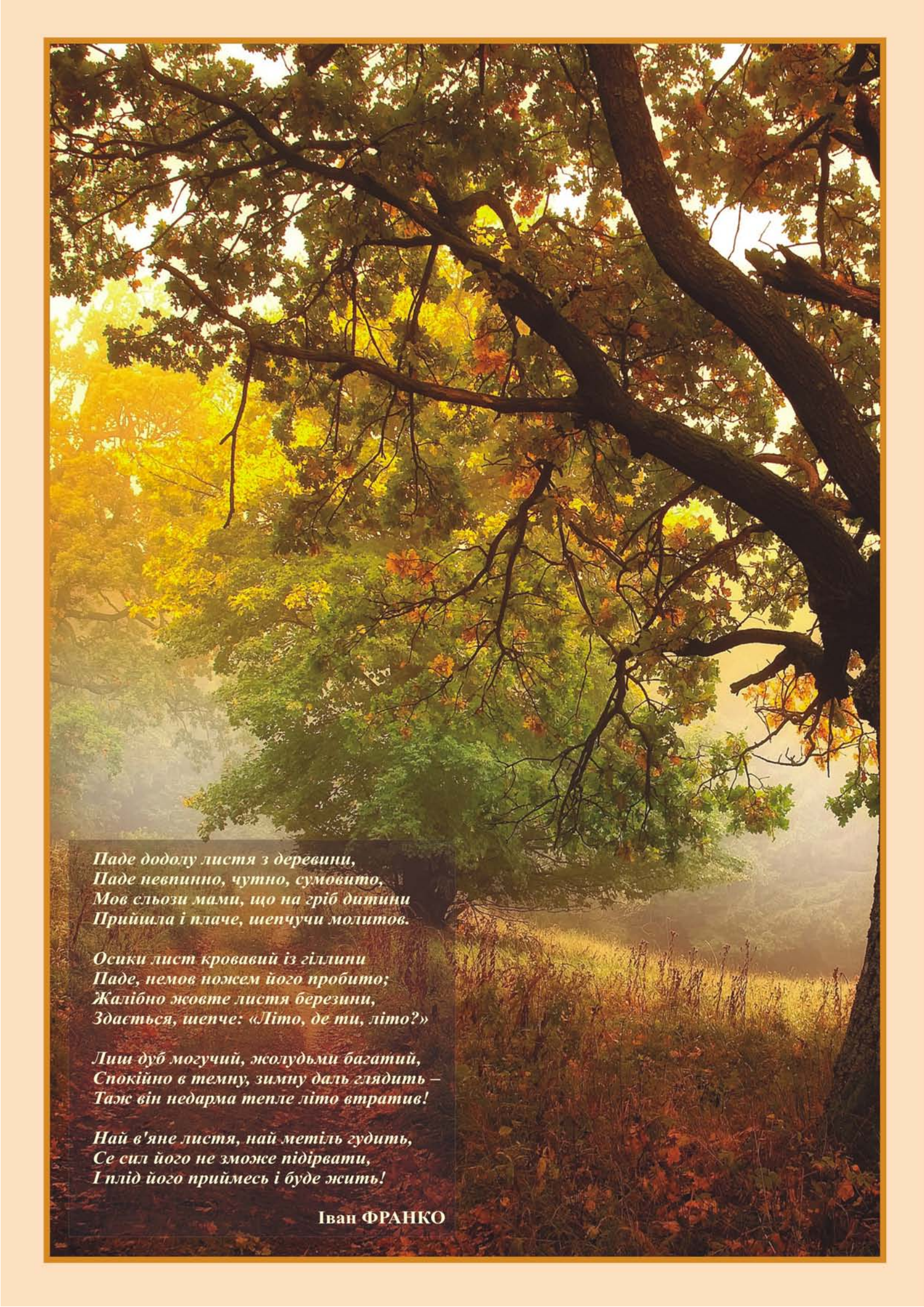
– То заведіть собі песика, – запропонувала я.

– Песик пошматує мої меблі, а на подвір'ї – квіти. За ним треба прибирати. Та й за чоловіком треба. Пам'ятаю, як чоловік, коли трохи попрацював, всідав за стіл і вимагав щось поїсти. Я мусила швидко накривати на стіл, а він ще й командував...

А так я собі сама, хочу – сплю, хочу – їм, ніхто не командує. Піду вже я. Дякую за допомогу.

Жінка підвелась і з гарним настроєм вийшла з кабінету.

Я, досі сидівши стримуючись, нарешті дала волю сміхові.

*Паде додолу листя з деревини,
Паде невпинно, чутно, сумовито,
Мов сльози мами, що на гріб дитини
Прийшла і плаче, шепчучи молитов.*

*Осики лист кровавий із гіллина
Паде, немов ножем його пробито;
Жалібно жовте листя березини,
Здається, шепче: «Літо, де ти, літо?»*

*Лиш дуб могучий, жолудьми багатий,
Спокійно в темну, зимну даль глядить —
Таїс він не дарма тепле літо втратив!*

*Най в'яне листя, най метіль гудить,
Се сил його не зможе підірвати,
І плід його приймесь і буде жити!*

Іван ФРАНКО